

Milli Mücadele Döneminde Hollandalı Gazeteci George Nypels'in Anadolu İzlenimleri (Aralık 1920-Mart 1921)

Muhammet GÜÇLÜ

Akdeniz Üniversitesi

GÜÇLÜ, Muhammet, Milli Mücadele Döneminde Hollandalı Gazeteci George Nypels'in Anadolu İzlenimleri (Aralık 1920-Mart 1921). CTAD, Yıl 10, Sayı 19 (Bahar 2014), s. 119-145.

Bu çalışmanın amacı Milli Mücadele döneminde Ankara'ya gelen, Amsterdam'da yayınlanan Algemeen Handelsblad gazetesi muhabiri George Nypels'in Anadolu izlenimlerini tespit etmektir. Gazetesinde gezgin muhabir sıfatı olan George Nypels, Aralık 1920-Mart 1921 tarihleri arasında Atina üzerinden Anadolu'ya bir seyahat yaptı. Muhabir gezisi sırasında Atina, İstanbul, İzmir, Yunanlıların Anadolu'daki durumu, Antalya, Burdur, Ankara, Anadolu ve Milli Mücadele'nin önde gelenleri hakkında edindiği izlenimlerini mektuplar şeklinde gazetesinde yayınlamıştır. Bu çalışmada öncelikle George Nypels'in söz konusu mektuplarından Antalya'da Anadolu gazetesinde yer alanları üzerinde durulmuştur.

Anahtar sözcükler: Milli Mücadele, Hollanda basını, George Nypels, Anadolu, Ankara, Antalya'da Anadolu.

Güçlü, Muhammet, Impressions of George Nypels, The Dutch Journalist on Anatolia in the Course of the National Struggle (December 1920 – March 1921). CTAD, Year 10, Issue 19 (Spring 2014), p. 119-145.

This study aims to introduce the impressions of George Nypels, a traveller and a journalist of the Amsterdam based newspaper entitled Algemeen Handelsblad, on Anatolia who arrived in Ankara during the National Struggle. He travelled to Anatolia via Athens between December, 1920 and March 1921. He got to Athens, İstanbul, İzmir, Antalya, Burdur and Ankara as well. In the meantime, the newspaper regularly published his letters including his impressions on the referred cities, situation of Greeks

in Anatolia as well as the interviews he made with the leaders of the National Struggle. The author would like to put special emphasis on the letters published in an Antalya based newspaper entitled *Anadolu* among the referred ones of George Nypels.

Keywords: National Struggle, Dutch media, George Nypels, Anatolia, Ankara, *Anadolu* newspaper in Antalya.

Giriş

XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Hollanda basını Anadolu'ya ilgi duymaya başladı. George Nypels'in sonradan muhabiri olacağı Amsterdam'da günlük olarak yayınlanan liberal eğilimli Algemeen Handelsblad adlı gazetenin editör ve direktörü Charles Boissevain (1842-1922) buharlı bir gemi ile Napoli'den Yunanistan, Türkiye, Suriye, Filistin ve Mısır'a kadar uzanan bir gezi yaptı. Yazar bu gezisinde Osmanlı İmparatorluğu ve Doğu Sorunu ile ilgili edindiği izlenimlerini önce "Van Dag Tot Dag" adlı günlük köşesinde yayınladı, sonra bunları 1897 yılında kitap halinde bastırđı. Ayrıca Hollanda politikasında sağ kanatta yer alan muhafazakâr lider Abraham Kuyper (1837-1920), doğuya bir yolculuk yapmış ve izlenimlerini 1872 yılında kurduğu De Standart adlı günlük gazetede yayınlamıştır. A. Kuyper, C. Boissevain gibi gezi notlarını 1907 yılında resimlerle birlikte iki cilt olarak bastırmıştır. I. Dünya Savaşı döneminde Lahey'deki Osmanlı Elçiliği bir haber bürosu kurarak Türkiye'deki olaylar ve savaş haberleri hakkında basın bildirimleri yayınladı. Rotterdam'da çıkan liberal Nieuwe Rotterdamse Courant adlı gazete İstanbul'da bulunan Arthur L. De Kruyff (1864-1930) adlı Balkan muhabirinin verdiği bilgileri yayınlıyordu. Bu arada 1908 yılından bu yana İstanbul'da Hollanda elçisi olarak bulunan Mr. P. J. F. M. van der Does de Willebois 4 Haziran 1919 tarihinde vefat etti. Böylece Hollanda Dışışleri Bakanlığı Türkiye'deki olaylarla ilgili önemli bir kaynağını kaybetti. 24 Haziran 1919 tarihli Nieuwe Rotterdamse Courant adlı gazete bir grup Osmanlı memurunun ve görevlisinin İstanbul'dan ayrıldığını, bunların Yunan saldırısına karşı oluşan direniş örgütüne katılmak için Anadolu'ya geçtiğini yazıyordu. S. F. Van Oss tarafından Amsterdam'da kurulan ve yönetilen haftalık De Haagse Post adlı gazete ise 10 Ocak 1920 tarihli makalesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Türk milliyetçilerinin lideri olduğunu ve 120.000 askeri ihtiva eden bir ordunun İngilizlere karşı harekete geçtiğini bildiriyordu. Aynı gazetenin askeri uzmanı altı ay sonra 7 Temmuz 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın düzenli ordularındaki asker sayısının 175.000,

düzensiz asker sayısının da 195.000 olduğunu ve hepsinin de tam teçhizatlı olduğunu bildiriyordu.¹

George Nypels (1885-1977)² Anadolu Yolunda

İzmir Yolculuğu ve Şehre ilişkin İzlenimleri

Algemeen Handelsblad gazetesi 10 Aralık 1920 tarihine kadar Anadolu'daki olaylarla ilgili olarak yabancı haber telgraflarını yayınlamakla yetindi. Bu tarihten itibaren Yunanistan ve Anadolu'ya giden ve "gezgin muhabir" sıfatı olan G. Nypels tarafından hazırlanan ilk uzun yazı dizi yayınlandı. G. Nypels ilk önce tren ile Atina'ya gitti ve Venizelos'un iktidardan düşüşünün etkilerini gözlemledi. Daha sonra tren ile İstanbul'a giden G. Nypels, burada kısa süre kaldıktan sonra İzmir'e hareket etti. Buradan yazdığı raporlarının ilkinde, Batı Anadolu sahillerini işgal eden Yunan kuvvetlerinin yaptığı, ama İtilaf Güçlerinin savaş gemilerinin varlığı ile durdurulan mezalim ve kitlesel katliamları konu ediyordu.³

Antalya'da Anadolu gazetesi Şubat 1921 tarihinde Amsterdam'da yayınlanan Algemeen Handelsblad gazetesi muharriri Jorj Nypels'in⁴ İzmir'e ilişkin mektuplarından birisini tercüme ederek ilk sayfasında "Bi-taraf Bir Gazete Muharriri Ne Diyor? İzmir Müşabedat ve Tabassüsü" adıyla yayınlıyordu.

"İzmir'de her şey haricde tasavvur olduğundan büsbütün farklıdır. Garb milletlerine babusus Felemenk kavmine mensub kimselerle icra ettiğim mülahakatlar gazetecilik nokta-i nazardan Anadolu'da keşif ve tahkik olunacak birçok hakaik mevcut olduğuna dair bende bir kanaat basıl etmiştir.

İzmir'de kaldığım ilk akşam Kral Kostantin'in Yunanistan'a avdeti münasebetiyle Rum ahali ve Yunan askeri tarafından ne gibi şenlikler yapıldığını re'y-el-ayn gördüm. Bunlar tüfenklerini ve tabancalarını boşaltmak, şuraya buraya el bombaları atmak suretiyle ilan-ı şad-manî ediyorlardı. Ahalinin Rum olmayan kısmı hafv ve heyacana düşmekte

¹ Alexander H. De Groot, "Hollanda Basınında Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Milli Hareketi 1919-1923", Çev. Neslihan Demirkol, *Kebikeç*, S. 25, 2008, s. 185-189; Alexander H. De Groot, *The Netherlands and Turkey Four Hundred Years of Political, Economical, Social and Cultural Relations*, The Isis Press, İstanbul, 2009, s. 181-205.

² George Nypels, meşhur bir matbaa olan Leiter-Nypels'in sahibinin oğlu olarak Maastricht'te Dünya'ya geldi. Amsterdam ve Lozan'da tıp eğitimi aldı. Ama ticaret konusunda kariyer yapmaya karar verdi. 1911 yılında Algemeen Handelsblad gazetesinin İspanya ve Berlin muhabiri olarak görev yaptı. 1918-1950 yılları arasında aynı gazetede gezgin muhabir olarak çalıştı. II. Dünya savaşı boyunca Alman işgal kuvvetleri tarafından gözaltında tutuldu. Emekli olduktan sonra doğduğu kasabaya geri döndü. Alexander H. De Groot, agm., s. 190. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Henk van Rensen, *De Revolutieverzamelaar, George Nypels reiscorrespondent de wereldoorlogen*, Amsterdam, 2006.

³ Groot, agm., s. 189-190.

⁴ O dönemde Algemeen Handelsblad ismi Türkçe'de Algemeen Handelsblad, George Nypels ise Jorj Nypels şeklinde yazılıyordu.

gecikmedi. Yunanlıların bu tarz ve surette ilan-ı mesrure alışkın olduklarını Atina'da bin-i mürurunda evvelce görüb anlamış olduğum için İzmir'deki cebennemi güürültüler beni asla telaşa düşürmedi.

Lakin benim için Rum-Yunan vahşetinin la-yuad tezahüratının birinden başka bir şey olmayan bu güürültülü nümayişler Türk sekenesine- ki bunlar korkularından hanelerine iltica ve ihtifa etmişdi- uzun bir işkence teşkil ediyordu.

Türk abalisinin şuraya buraya nasıl kaçdıklarını gözümle gördüm. Ara sıra ba'z Türkler, refakatimdeki Fransız zabitini görünce hanelerinden dışarı çıkmak cesaretini göstererek bu zabitden kendilerini himaye etmesini istirham ve yeniden bir kat-i amm ve gasb ve garet arefesinde bulunub bulunmadığını helecan ile sual ediyorlardı. Bu bi-çareler Yunan kıtaatının İzmir ihracı ameliyesini takib eden kanlı günleri hala der-batır ediyorlardı.

Öldürülen dindaşlarının ribtından denize ne suretle atıldığını ve bu münasebetle nice milyonlar gasb ve garet olduğunu el'an unutmamışlardır.⁵

Türkler, Venizelos'un sükuatı üzerine kraliyet taraftarı Yunan kıtaatıyla Venizelos'a sadık kalan yerli abali arasındaki ihtilafın inkişafını da helecanla takib etmişlerdir. Bereket versün bu sefer vekayii daha az kanlı bir surette geçdi.

Bütün zarar ve ziyân Venizelos'un ba'z resimlerinin tabirinden, camların kırılmasından ba'z pastacı dükkânlarının yağmasından ve binlerce fişengin boşu boşuna havaya atılmasından ibaret kaldı.

Bir de mutaassıb diye yad olunan, fakat hakikatde umur-u diniyede son derece müsaadekar olan Türklerin hilafına olarak Rum (ve) Yunanlılar son derece taassubkar bir ükdürlar.

Toprağının kuvve-i inbatiyesi noktasından ikinci bir Kaliforniya olan zengin Anadolu ülkesi kuvvetsiz, medeniyetsiz—gayet kesir'ül-aded ve gayet tehlikeli tacirler ve ba'z birahane garsonları ve memurlar müstesna olmak üzere- mütefekkirinden mahrum bir milletin elinde kalırsa ne hale gelecektir? Şekavet devresinden daha yeni kurtulan Yunanlılar başka memleketlerde zabitâ vazifesini ifa etmek iddiasında nasıl bulunabilirler? Rum-Yunanlılarının temayulat-ı şekavetkaraneleri biz Felemenkilerce pek malumdur. Bundan

⁵ Öldürülen Müslümanların denize atılmasını yerli ve yabancı başka kaynaklar da vurgulamaktadır. Muhammet Güçlü, "İzmir'in İşgaline Tanık Bir Zatin Kaleminden: "İzmir'de Neler Oldu? 1336/1920" Kitapçığı Üzerine" , *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Bahar 2011, s. 73; Harbiye Nezaretinde İzmir'in işgaline ilişkin yapılan soruşturmada XVII. Kolordu'da görevli Binbaşı Alaattin'in ifadesinde yer alan şu cümle bu açıdan önemlidir: "Mecruh olarak bırakılıp da yerde kalan ve kafileye iltihak edemeyenlerin denize atıldığı dört beş gün sonra deniz kenarında görülmelerinden müsteban oldu." Ali Çetinkaya, *Askerlik Hayatım Irak Cephesi, İşgal İzmir'i ve Aynalık 1914-1922*, Yay. Haz. Oktay Şimşek-Zeki Dilek, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 315-318; Yüksek rütbeli Fransız subaylarının not defterinden okuyarak İzmir'in işgalini yazan Fransız basın mensubu Madam Berthe Georges Gaulis bu konuya parmak basmaktadır. Berthe Georges Gaulis, *Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği*, Çev. Cenap Yazansoy, Rado Yayınları, İstanbul, 1981, s. 57.

birkaç sene evvel İzmir'de Felemenkî Mösyo (Bugün) 'yu öldüren, mösyo (Hemstarya)'yı dağa kaldıranlar Rum değil midir!

Yunanların Anadolu'da ifa ettikleri ilk zaabita vazifesi abalîyi katl etmekden şehri sarmakdan ibaret kalmıştır. İzmir Vîlayeti'nin iç taraflarında el'an bu gibi şeyler vuku' bulub duruyor. Vaka' İzmir rıbtımı üzerinde artık adem öldürülmüyor. Fakat bu mukateleye düvel-i mütemadiye mensub sefain-i barbîye bulunmayan ufak limanlarda devam ediyorlar.”⁷

G. Nypels 4 Ocak 1921 tarihli raporunda Türklerin aşırı fanatik olduğu genel görüşünün aksine aşırı fanatik olarak gördüğü Yunanlılar hakkında olumsuz yorumlar yapıyordu. Algemeen Handelsblad gazetesi 14 Ocak 1921 tarihli nüshasında Mustafa Kemal Paşa'nın Rusya Dış İlişkiler Komiseri Çiçerin'e yazdığı ve İzvestia gazetesinde 29 Kasım 1920 tarihinde yayınlanan mektuptan alıntılar yapıyordu. Mustafa Kemal Paşa bu mektubunda insanlık adına Rus halkının yaptığı fedakârlıkları Türkiye'nin takdir ettiğini açıklıyordu. G. Nypels'e göre Türkler, Yunan otoritesini asla kabul etmeyeceklerdir. 21 Ocak 1921 tarihinde yayınlanan makalesinde Mustafa Kemal Paşa'nın gücünün İstanbul'un 25 km dışında başladığını belirtiyordu. Ayrıca birkaç vatan haini dışında bütün İstanbul'un Mustafa Kemal Paşa taraftarı olduğunu yazısına ekliyordu. G. Nypels, gerçeğe ulaşmak için İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de zorlandı. Bundan dolayı Ankara'ya Mustafa Kemal Paşa'ya bir ziyaret yapmaya karar verdi.⁸

Ama Ankara hükümetinin kendileriyle temas etmek isteyen yabancıların ülkeye Antalya ve Mudanya'dan giriş-çıkış yapmalarına ilişkin bir kararı vardı. İcra Vekilleri Heyeti ile BMM Başkanı Mustafa Kemal imzalı 18 Haziran 1920 tarihli kararda

“Büyük Millet Meclisi Heyet-i Vekîlesi'yle temas etmek üzere Anadolu'ya gelecek ecanîp yalnız Mudanya ve Antalya iskelelerinden kabul edilecektir. Bu iskeleler haricinde hiçbir taraftan ve kim olursa olsun bir ecnebinin dubulüne müsaade olunmayacaktır. Mudanya ve Antalya iskelelerinde gelecek ecnebilerin vesaikini tetkik ederek hüviyetlerini kabul veya adem-i kabulleri hakkında Heyet-i Vekîle'ce iltihaz olunacak mukarrerata esas olabilecek ma'lumatı izhar etmek vazifesiyle bir siyasi memur bulundurulacaktır” deniliyordu.⁹

⁶ Hollanda asıllı Levantenlerden İzmir civarında Oğlan Anası'nda arazisi bulunan Baron van Heemstra kast edilmektedir. Bir başka Levanten ise Seydiköy'de toprak sahibi olan Kont de Hochepeid idi. Groot, agm., s. 192.

⁷ *Antalya'da Anadolu*, 18 Şubat 1337.

⁸ Groot, agm., s. 190-192.

⁹ *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 030. 18. 01. 01. 1. 3. 20; Mustafa Oral, “Kurtuluş Savaşı'nda Antalya'da İstihbarat ve Propaganda”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu (Antalya, 22-24 Kasım 2007)*, Yay. Haz. Mustafa Oral, C. I, Akdeniz Üniversitesi Yayını, Antalya, 2007, s. 33.

İngilizler tarafından 6 Temmuz 1920 tarihinde Mudanya'nın işgali üzerine¹⁰ onun yerini İnebolu ve Samsun alırken, Antalya konumunu Milli Mücadele'nin sonuna kadar koruyacaktır.

George Nypels'in Antalya Yolculuğu

G. Nypels önce ülkesinin İzmir Konsolosu'na Ankara'ya gitmek için başvurdu. Anadolu topraklarında Hollanda vatandaşının girmesine izin verme sorumluluğunu üzerine almak istemeyen İzmir konsolosu ona Ankara vizesi vermeyi ret etti.¹¹ Ama o Ankara'ya gitme konusunda yılmadı. İzmir'den Antalya'ya gitmek için ve Burdur'a kadar geçerli olan bir İtalyan vizesi aldı. Buradan sonra Ankara hükümetinden bir seyahat izni alması gerekiyordu. Hazırlıklarını tamamlayan George Nypels, Lloyd Triestino'nun (eski Avusturya Lloyd firması) SS Carithia adlı vapuruyla Antalya'ya gitti. Burada gördüğü manzarayı, İtalyan işgali altında olan bu liman "*Ankara'daki milliyetçi hükümet tarafından hakimiyet altında tutulan 'Kemalistan'a ana girişti'*" şeklinde tarif ediyordu.¹² Antalya'da yayınlanan *Antalya'da Anadolu* gazetesi George Nypels'in şehre gelişini "*Mösyö Jorj Nypels*" başlığı altında "*Dün gelen Karineta (Carithia) vapuruyla Amsterdam'da münteşir Algemaniye Handelsblad gazetesi muharrirlerinden Mösyö Jorj Nypels şebrimize gelmiştir*" şeklinde okuyucusuna duyurmaktaydı.¹³ G. Nypels, Haziran 1921 tarihinde yayınlanan makalesinde Kemalistlerin dış dünya ile ana iletişimi Antalya üzerinden sağladığını, resmi olarak Antalya'nın hala İtalyan kontrolü altında olmasına rağmen limana şehirde konuşlanan Kemalistlere ait askeri birliğin izni ile girilebildiğini yazıyordu. Ayrıca telgraf ile haberleşmenin

¹⁰ Ergün Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Ercan Kitabevi, İzmir, 2000, 7. Bs., s. 228.

¹¹ Clarence K. Streit, *Bilinmeyen Türkler (Ocak-Mart 1921)*, Çev. M. Alper Öztürk, Yay. Haz. Heath W. Lowry, Bahçeşehir Üniversitesi Yayını, İstanbul, 2011, s. 75. Hollanda'nın İzmir konsolosunun sergilediği bu tavır daha sonra (9 Eylül 1922 sonrası) İngiltere'nin İzmir yetkilisi tarafından İngiliz basın mensubu Grace Mary Ellison'a karşı yapılmıştır. Grace Ellison, *Ankara'da Bir İngiliz Kadını*, Çev. Osman Olcay, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 59-63.

¹² Groot, agm., s. 193. George Nypels'in Antalya için "ana giriş" vurgusuna başka basın mensuplarında da rastlanılmaktadır. Mesela 1921 yılının Mart ayı ortalarında Antalya limanından ayrılan Amerikalı gazeteci Clarence K. Streit, benzer görüşleri dile getirmekte ve şöyle demektedir: "Antalya ana limandır. Antalya'da yaklaşık üç yüz İtalyan askeri konuşlanmış ama şehre İtalyanlar değil Türk milliyetçileri hakim." Clarence K. Streit, *age.*, s. 159. Bu vurguyu yapan bir başka gazeteci ise 20 Mart 1921 tarihinde Antalya'ya gelen Fransız basın mensubu Berthe Georges Gaulis idi. Madam Gaulis, notlarında "İşte milliyetçi Türkiye'nin giriş kapısı, İtalyanlar buranın fahri kapıcılığını yapıyorlar. Ama Ankara'nın izni olmadan buradan içeriye bir adım atamazsınız" demektedir. Berthe Georges Gaulis, *age.*, s. 123.

¹³ *Antalya'da Anadolu*, 6 Şubat 1337.

Rodos üzerinden yapıldığını, Antalya-Rodos-Roma arasında haberler ve kuryelerin engellenmeden yolculuk yapabildiğini belirtiyordu.¹⁴

Şubat ayının ilk haftasının sonlarında Antalya'dan ayrılan G. Nypels, önce Burdur'a gitmiştir. Muhabirin 29 Temmuz 1921 tarihli yazısından anlaşıldığına göre burada 11 Şubat 1921 tarihinde Ankara Hükümeti adına Londra Konferansı görüşmelerine katılacak heyetin başkanı olan Bekir Sami Bey (Kunduh) ile Hilal-i Ahmer hastanesinde karşılaşmıştır. Ayrıca Londra Konferansı'ndan sonra Bekir Sami Bey ile Paris'de Claridge Otel'i'nde bir görüşme daha yapmıştı. Bu görüşmede Bekir Sami Bey, kendisine Anadolu'da ne Rus askeri ne de başka her hangi bir yabancı askerin bulunmadığını söyledi. Hatta Refet Paşa'nın bazı Ortodoks Hıristiyan Türklerin Meclis'e seçilmeleri konusunda inisiyatifi ele aldığını belirtti.¹⁵ Burdur'da Hilal-i Ahmer hastanesinde operatör olarak çalışan Dr. H. Burhanettin Bey (Onat)¹⁶ hatıralarında George Nypels'den bahseder. Dr. H. Burhanettin Bey, zamanı karıştırmakla beraber Madam Gaulis yanında Hollanda'da yayınlanan Algemaniye Handelsblad adlı gazetenin savaş muhabiri Jorj Nypels adında birisinin Antalya Mutasarrıfı ve Havalisi Kumandanı Miralay Aşir Bey'in mektubuyla geldiğini belirtir. Aşir Bey mektubunda “*Bu zat Avrupa'nın tanınmış gazetelerinden birinin bir temsilcisidir. Ankara ve mümkünse cepheleri dolaşmak istiyor. Ankara'ya sorduk, bir türlü cevap alamadık. Günde birkaç defa gelip, benden haber soruyor*” diyordu.¹⁷ Aşir Bey böyle davranarak hem vakit kazanmak hem de yolun bir kısmını aşması için onu Burdur Hilal-i Ahmer hastanesi çalışanlarının misafirperverliğine havale ediyordu. Dr. Burhanettin Bey, o zamana kadar hiç görmediği, hiç tanımadığı bir Avrupa gazetesinin savaş muhabiri olan G. Nypels ile ilgili daha evvel savaş halinde bulunan Rusya-Polonya cephesinde bulunduğunu, batı klasiklerini ezbere bildiğini, kendi dilinden başka Yunanca, Latince, Almanca, Fransızca ve İngilizce bildiğini, geniş bir müzik kültürü olduğunu, Greg'in konçertolarını ıslıkla su gibi çaldığını ama hastanedeki yoğunluktan dolayı kendisiyle ilgilenecek vakti olmadığını belirtiyordu. Ayrıca G. Nypels'in kış mevsimi olmasına rağmen “*kısa kürklü bir palto ve elinde küçük bir valiz ile*” geldiğini, yaylı araba ile Dinar-

¹⁴ Groot, agm., s. 199. Antalya'nın Avrupa ile haberleşme konusundaki önemine İngiltere'nin İstanbul'daki Yüksek Komiseri Sir H. Rumbold, 27 Nisan 1921 tarihinde Lord Curzon'a gönderdiği 1920 Yıllık Raporu'nda vurgu yapmaktadır. Yüksek Komiser raporunda “...Ankara ile Batı Avrupa arasındaki temel bağlantı Antalya'dan geçmektedir. İtalyan Hükümeti'nin hiç de yabancı olmadığı faal bir haberleşme kesintisiz sürmektedir” demektedir. Ali Satın, *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1920*, Çev. Burak Özsöz, Tarihçi Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 76.

¹⁵ Groot, agm., s. 200.

¹⁶ Muhammet Güçlü, *Dr. H. Burhanettin Onat ve Hayatı (1894-1976)*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, Antalya, 2004, s. 13-14.

¹⁷ Burhanettin Onat, *Bir Zamanlar Antalya-Bir Antalya Sevdalısının Kaleminden*, Ed. Ayşe Üçok, Me-Pa Aş., İstanbul, 2000, s. 90.

Konya yoluyla Ankara'ya gideceğini, ama arabada soğuktan korunacak hiçbir eşyası olmadan nasıl gideceğini sorduğunda ise onun “*Titremesini bildiğim için donmam sen merak etme*” dediğini belirtiyordu. Bunun üzerine Dr. Burhanettin Bey, altına bir döşek, üstüne iki battaniye ile iki yastık verdiğini ve Ankara'ya uğurladığını yazıyordu.¹⁸

George Nypels Ankara'da

Öyle anlaşılıyor ki George Nypels Ankara'ya gitme konusunda kendi hükümetinin tavsiyesini alamadı. Ama kendi ifadesi ile Burdur'da yirmi gün bekledikten sonra biraz geç ve sıkıntılı bir şekilde Mustafa Kemal Paşa'dan izin yazısını alabildi.¹⁹ Sonra yaylı bir araba ile yorucu bir yolculuktan sonra Ankara'ya ulaşabildi. Ama onun bu ziyareti Ankara'da çok bilinmeyen bir basın kuruluşunun temsilcisi olması, Türkiye lehinde olduğunu gösteren bir işaret taşımayan bir ülkeden gelmesi ve İngilizce konuşması gibi olumsuzlukların yanında İngiliz gizli ajanı Mustafa Sagir'in yakalanması ile aynı zamana rast gelmişti. Bundan dolayı George Nypels'in ziyareti, Mustafa Sagir misyonunun nasıl gittiğini anlamaya yönelik bir davranış olduğu şeklinde yorumlanmıştı. Ankara yönetimi ise İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un bu olayların arkasında olduğunu ve Mustafa Kemal Paşa'ya suikast yapma amacı taşıdığını düşünüyordu.²⁰ G. Nypels'in Mustafa Sagir'i tanımadığı anlaşılacakla beraber onun olumsuz ve alaycı karakteri, Mustafa Kemal Paşa ve Ankara'nın önde gelenleriyle buluşması başarısızlıkla sonuçlandı. Mesela Büyük Millet Meclisi'nde bir oturumdan sonra Mustafa Kemal Paşa ile milli kuvvetlerin gücü hakkında röportaj yapmak için buluştu. Ama röportaj başladıktan kısa bir süre sonra Mustafa Kemal Paşa, ordularının gücünün yakın zamanda savaş alanında

¹⁸ Onat, *age.*, s. 90.

¹⁹ Onat, *age.*, s. 90.

²⁰ O dönemde Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nda Siyasal İşler Müdürü olan ve sonra döneme ilişkin verdiği dersleri kitaplaştıran Yusuf Hikmet (Bayur) Bey, Mustafa Sagir olayını şöyle anlatmaktadır: Mustafa Sagir isminde Hintli bir İngiliz casusu Ankara'ya Hint Müslümanları murahhası süsü takınarak geldi. Burada siyasi, askeri haberler yanında özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın öldürülmesini kolaylaştıracak malumat toplamaya çalıştı. Gizli mürekkeple yazılmış talimat ve muhaberatının elimize düşmesi üzerine muhakeme ve İngiliz Hariciye Nazırı Lord Kurzon ve Hintli Ağa Han'ın tavassutlarına rağmen idam edilmiştir. Yusuf Hikmet Bayur, Türkiye Devletinin Dış Siyasası, TTK. Yayını, Ankara, 1995, 2. bs. , s. 74; Mustafa Sagir, 11 Aralık 1920 tarihinde Ankara'ya geldi. İngiliz gizli ajanı olduğu anlaşılınca tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanarak 24 Mayıs 1921 tarihinde idam edildi. Mustafa Sagir olayı ve onunla ilişkili olan İngiliz yetkililer hakkında bakınız: Esat Arslan, “1921 Yılı İlk Yarısında Türk, Fransız, İtalyan Yakınlaşması Karşısında İngiliz Politikası ve Mustafa Sagir Olayı” , *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 31, Mart 1995. İngiliz kaynaklarına göre Mustafa Sagir olayı ve Ankara'nın İngilizlere karşı uyguladığı yaptırımlar hakkında bakınız: Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. II, TTK. Yayını, Ankara, 2003, s. 148-149.

görüleceğini söyleyerek ayağa kalktı ve odadan ayrıldı. Odada hazır bulunanlar Mustafa Kemal Paşa'nın bu davranışına mazeret olarak Meclis'te geçirdiği yorucu gün, Rus elçisi ile görüşmesi ve dışinin ağrınası gösterildi.²¹

Alexander H. De Groot'un G. Nypels'e Ankara'da itibar edilmemesini ağırlıklı olarak Mustafa Sagir olayı ile açıklaması pek mantıklı gelmemektedir. Çünkü aynı tarihlerde Samsun üzerinden Ankara'ya gelen Amerikalı gazeteci Clarence K. Streit, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere diğer yetkililerle görüşmüştür. Kendisi Ankara'dan ayrılmadan birkaç gün önce Amsterdam Algemeen Handelsblad'ın muhabiri G. Nypels'in Antalya üzerinden geldiğini ve aynı yoldan döndüğünü belirtiyordu. Her ikimizde milliyetçi Türkiye'deki durumu batının tahayyül ettiğinden çok daha iyi bulduk. Ayrıca G. Nypels'in kendisine yazdığı mektubunda “*Türkler tam sempatici kazandı ve kazanmaya devam ediyor. Mükemmel özellikleri olduğunu kabul ediyorum. Birlikte yaşadıkları Levantenlerden (Ermeni, Rum) hiç şüphesiz yüz kere daha asil, zarif ve iyilerdir*” diyordu. Mustafa Kemal Paşa'yı ise “*İnsanı delen bakışlarıyla sert suratlı ve kısa boylu bir adam, yüzünde ya da tavrında pek bir etkileyicilik yok, kalpak ve spor ceket giyiyor...40 yaşında bir nörastenik (kronik uykusuzluk hastalığı)...Ama aynı zamanda hayranlık uyandıran bir asker ve devlet adamı*” şeklinde tasvir ediyordu.²² G. Nypels'in, Mustafa Kemal Paşa hakkındaki cümleleri Ankara'da yaşadığı olumsuzlukları ve onunla yeterince görüşmemenin buruk izlerini taşıdığı söylenebilir. Clarence K. Streit bu bilgilere bir de G. Nypels ile Ankara'da çekilmiş resmi ekliyordu.²³ Bu resmin üzerine düştüğü tarihte “*Angaro, 4. 3. 21 Clarence K. Streit*” yazılıydı.²⁴ Daha sonra Fransız basın mensubu Berthe Georges Gaulis, Hakimiyet-i Milliye gazetesine göre 30 Nisan 1921 tarihinde²⁵ “*Modern Mektep*” dediği Ankara'ya gelmiş ve başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere diğer yetkililerle görüşmüştür.

²¹ Groot, agm., s. 195-196.

²² George Nypels'den sonra 25 Nisan 1921 tarihinde Londra heyeti ile beraber Ankara'ya gelen Mısırlı Prens Kadriye Hüseyin, Ankara Gari'nda gördüğü Mustafa Kemal Paşa'yı şöyle tasvir ediyordu: “*Orta boylu, ince yapılı sarışın bir zat olan Mustafa Kemal Paşa'nın bakışları her şeyi arayan nâfiz nazarlı bir çift keskin mavi gözü, farik vasfı olarak enlemesine yarılmış siyah kalpakını taşıyan zeka dolu bir alnı vardı. Son derecede sade ve zarif, avcı biçimi koyu kuruşuni bir kostüm giymişti, elinde de aynı renkte eldiven ve bir kamyaston vardı.*” Kadriye Hüseyin, *Mukaddes Anakara'dan Mektuplar*, Çev. Cemile Necmeddin Sahir Silan, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1987, s. 25-26.

²³ Streit, *age.*, s. 75; Clarence K. Streit'in Anadolu seyahatini yayımlayan Heath W. Lowry, 59 nolu fotoğrafın arkasında yazan Bay George Nypels (sağda) yazar [Clarence K. Streit] (solda) ifadesini esas alarak Editörün Önsözü'nde yazarın yerine Hollandalı gazeteci George Nypels'in resmini (1 nolu fotoğraf) kullanmıştır. Oysa Heath W. Lowry yayımladığı kitaptaki 9 nolu resmi gözden kaçırmasaydı bu karışıklık yaşanmayacaktı. Çünkü orada Clarence K. Streit açık olarak ortada durmaktadır.

²⁴ Groot, agm., s. 188.

²⁵ Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi (1918-1922)*, TTK. Yayını, Ankara, 1989, 2. bs., s. 149.

Hatta Mustafa Sagir'in İstiklal Mahkemesi'nde yapılan yargılamasına da katılmıştır.²⁶

Lahey'deki Osmanlı Elçiliği'nden Hariciye Nezareti'ne bildirildiğine göre G. Nypels Allgemein Handelsblat gazetesinin 28 ve 30 Nisan 1921 tarihli nüshalarında “*Kemal'in Küçük Paris'i?*” ve “*İkametgahlarına Varış*” başlıkları altında iki yeni mektup yayınlamıştır. “*Kemal'in Küçük Paris'i?*” adlı mektup her şeyden önce bir Fransız gazetesinde çıkan Ankara'nın Kemalistler tarafından küçük bir Paris'e dönüştürüldüğü hakkındaki haberi düzeltmeyi amaçlıyordu. Bu haberi yanlış ve acımasız bulan G. Nypels, eski şehrin üçte ikisinin büyük bir yangın ile yıkılmış olduğunu, geriye kalanların da acınacak durumda bulunduğunu belirtiyordu. Çok acil olan konut eksikliğini çözmek için hiç bir şey yapılamadığını vurguluyordu. Bu yüzden yabancı gazeteciler gibi nadir konuklar da penceresi ve kapısı tam olmayan Deveci Han'ında konaklamak zorundaydı. Hanın odalarının kapı ve pencerelerindeki delikler battaniye ile kapatılmış idi. Gazeteci, her odada mevcut insan kadar yatak ve şilte olduğundan burada yalnız uyuyamazsınız diyordu. Ülkenin ileri gelenlerinin ikamet ettikleri yerleri gördükten sonra bu durumdan şikayet edilemeyeceğini ilave ediyordu. İçişleri eski bakanı Dr. Adnan Bey (Adıvar), Ankara'ya 10 km. mesafedeki çiftlik evinde iki dostu Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) ve Dışişleri memurlarından Hikmet Bey²⁷ ile evini paylaşıyordu. Dışişleri Bakanı Muhtar Bey'in şehirde Yahudi mahallesinde²⁸ bulunan bir odada tek başına yaşamasını lüks olarak niteliyordu.

G. Nypels birçok bakanlık ve büroların fazla yere ihtiyacı olmadığını belirtiyordu. Çünkü Dışişleri Bakanlığı Bekir Sami Bey'in gelişine kadar on civarında memurdan oluşuyordu. Bu sebeple tamamı eski Vali Konağı'na yerleştirilmişti. Genel karargâh ise şehirden belli bir mesafede bir tepe üzerinde bulunan Ziraat Mektebi lokallerini kullanıyordu. Gazeteci, Yunan havacılarının çok iyi görünen ve tanınan bu yere saldırmayıp, Türk hatlarına isyan bildirisi atmaları ile alay ediyordu. Kemalist taraftarların iki milyona ulaştığını, Yahudilerin ise asla Türklerden şikayet etmediklerini vurguluyordu. Çünkü İspanya'dan kovulduktan sonra yüzbinlerce Yahudi Selanik'te barış içinde

²⁶ Gaulis, *age.*, s. 140-147. Madam Gaulis, Anadolu seyahatini Mustafa Kemal Paşa'nın ricası üzerine Ankara'ya kadar uzatmıştır. Madam Gaulis'in notlarına göre bir Mayıs sabahı geldiği Ankara'da bir haftadan fazla kalmış ve İnebolu üzerinden ayrılmıştır. Muhammet Güçlü, “Milli Mücadele Döneminde Burdur'a Gelen Yabancı Gazeteci ve Gözlemciler”, *Kuva-yı Milliye'den Cumhuriyet'e Burdur*, Ed. Zafer Gölen, Fakülte Kitapevi Yayını, Isparta, 2011, s. 228-229.

²⁷ Yusuf Hikmet (Bayur), 1920-1925 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı'nda Siyasal İşler Müdürü olarak çalıştı. Bayur, *age.*, s. vii.

²⁸ Kendisi de bu mahalleden olan İhsak Alaton'a göre Samanpazarı'nın hemen altında bulunan Yahudi mahallesinde iki yüz kadar ev, okul ve ibadethane bulunmaktaydı. Mehmet Gündem, *Lüzumlu Adam İhsak Alaton-Biyografi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2012, 5. bs., s. 10-12.

yaşarken, Yunanlılar şehre hakim olunca Papazların tahriki ile kan aktığını belirtiyordu. Bir vatandaşının anlattığına göre İzmir'in Şefdikeni adlı köyünde Papazlar aynı davranışı Ortodoks bir Bulgar vatandaşına karşı sergilemiştir.

G. Nypels Ankara'daki Meclis binasını Avrupa'da taşra şehrindeki küçük bir sergi lokaline benzetiyor ve hayal kırıklığını belirtiyordu. Kemalist ordu küçük bir resmigeçit birliği dışında giyimleri ve silahlarıyla sefil görünüyordu. Bu görünüş hiçbir şeyleri eksik olmayan Yunanlılarla tezat teşkil ediyordu. Ama Yunan subayları ile erlerinin görünüş ve davranışıyla Anadolu'da başarısız olacaklarını tahmin ediyordu. Mustafa Kemal'in askerlerinin teçhizatı az olmakla beraber inat, güç ve yiğitliğe sahip olduklarını belirtiyordu.

G. Nypels Ankara'da maruz kaldığı yokluk ve konforsuzluğa tekrar vurgu yapıyor ve Türklerin propaganda ile meşgul olmadıklarını belirtiyordu. Yunanlıların ise bir İngiliz meslektaşını cepheye özel bir araba ile İzmir'den götürdüklerini gördüğünü adeta iç çekerek vurguluyordu. Propaganda konusunda bir Türk kendisine samimi olarak "*Bizim propagandamız her zaman kötü olmuştur. Bildiğiniz gibi bu durumu, Avrupa'daki ünümüzü borçluyuz*" demiştir.²⁹

Lahey'deki Osmanlı Elçiliği'nden Hariciye Nezareti'ne bildirildiğine göre G. Nypels, Allgemein Handelsblat gazetesinde 7 ve 10 Mayıs 1921 tarihlerinde "*Mustafa Şakir (Sagır)*" ve "*Büyükşay Saygı Yok*" adlı iki makale daha kaleme almıştır. Bu makalelerden ilkinde Hintli Mustafa Sagır'ın ispiyonluk meselesini ele alırken, diğerinde Ankara'da kendisine karşı sergilenen güven eksikliğini ele almaktadır. Bunlar ise yabancı bir gazeteciye karşı Kemalist Türklerin davranış şekilleri üzerinde bir çok şikayeti içermektedir.

G. Nypels, Ankara'ya gelir gelmez ispiyonlamadan çok kaygılandığını, Mustafa Kemal'e bir suikast olabileceğini derhal fark eder. Filhakika Mustafa Kemal'i öldürmek niyetinde olduğunu yazılı olarak beyan eden Hintli doktor, aynı zamanda Afganistan emirinin eline geçtiğini itiraf ediyordu.³⁰ Bu iş o zaman Ankara'da çok büyük gürültü kopardı ve öfke yarattı. Muhabir bu casusluk olayı hakkında bilgi verileceği vaat edilmesine rağmen hiçbir şey yapılmadığını belirtiyor. Zira "*Kemalist Türkler, çok vaadde bulunma, fakat hiç veya neredeyse hiçbir şey*

²⁹ *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922)*, Proje Yöneticisi: Yusuf Sarımay, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2003, s. 218-220; A. H. De Groot, George Nypels'in Algemeen Handelsblad gazetesinde 28 Nisan 1921 tarihli makalesinden Ankara'ya ilişkin şu izlenimlerini bu bilgilere ilave ediyor. Ankara'da sadece iki içkili kahvehane bulunuyordu. Ankara yaklaşık 60.000 sakinine kalacak yer sağlamak zorundaydı. Çünkü Birinci Dünya savaşı sırasında çıkan yangın Ankara'daki binaların üçte ikisini yok etmişti. Muhabir Ankara'da eski, kirli bir hanın tek yataklı odasında kalıyordu. Ayrıca muhafazakâr siyasetçilerin Ankara'daki gündüz kız okulunun kapatılmasını sağladığına tanık oldu. Groot, agm., s. 197.

³⁰ Burada kastedilen Mustafa Sagır'ın İngilizler adına birkaç ay önce Afganistan Emiri'ni öldürmesi idi. Gaulis, *age.*, s. 146.

vermeme özelliğine sahiptirler” diyor.³¹ G. Nypels, Ankara’yı terk ederken onunla seyahat eden ve trenin hareketi sırasında bu önemli davanın bütün belgelerinin gönderileceğine dair kesin ifade ile tekrarlanan vaadleri işiten Samizade Süreyya Bey isminde genç bir adam, ona bilgi vermekte tereddüt etmedi. Zira Süreyya Bey, Hintli casusun itiraflarını tercüme etmek için Ankara’ya çağırılmıştı.

George Nypels, Kemalistlerin başkentinde fazlasıyla güvensizlik çektiğini, ama bu durumun istisnası da olduğunu belirtiyor. Mesela Arnavut Haydar Bey, muhabiri Mustafa Sagir’in bir meslektaşı olarak düşünmüyordu.

Başlangıçta George Nypels, önemli şahsiyetlerle yaptığı mülakatlarda leh ve aleyhte münakaşa etmek, eleştiri yöneltmek istedi. Ama bu metodu hemen terk etmek zorunda kaldı. Ona göre Avrupa’yı tanımayan bir şarklı, sadece dostlarını ve düşmanlarını tanır. Ya onun taraftarı olup her şeyi kabul edersiniz ya da her şeyi onun sunduğu gibi görürsünüz. Eleştiriyi ve özellikle düşmanlarının eleştirisini duymak istemezsiniz.

Savaş halindeki bir ülkenin kuşkulu ve şüpheli olmasını anlıyorum. Ama bu güvensizliğin fazlaca yapmacık bir şekilde yansıtılmasını veya Maliye Vekili Ferit Bey gibi bazı kişilerin ciddiyetten uzak bilgiler vererek gazetecinin saflığını kötüye kullanmasını anlamıyorum. George Nypels, bu olanları Lahey’de eski Askeri Ateşe olan Nuri Bey’e³² şikayet etme cesaretini göstermiştir. Muhabir aralarında geçen diyalogu şöyle anlatmaktadır: “*Bu bana uzun uzun bakıtı ve çok ciddi olarak şöyle dedi: Niçin sakalınız veya en azından bıyığınız yok, şayet buraya Avrupa’yı tanımayan, her Türk için insanlar arasında konuşma hakkı bulunmayan toy bir delikanlı işareti olan tıraş olmuş bir yüzle gelmek yerine, sakallı gelseydiniz her yerde ciddiye alınırdı ve size benzer şeyler yutturmaktan çekinirlerdi.*”³³ Bu sözler üzerine muhabir, bu alaylı bir şaka olarak söylenmiyor diyor. Çünkü tıraş olmuş bir adam Türkiye’de adam değildir. Görünüş sıkıntısı yaşayan G. Nypels, Amerikalı meslektaşının ne bıyık ne de sakalının olmamasından çok memnun kalmıştı.

Antalya’da Anadolu gazetesi Temmuz 1921 tarihinde yayınladığı “*Ankara’da Birkaç Mülakat*” başlıklı yazısında G. Nypels’in Ankara’da temas kurduğu kişileri ve izlenimlerini ortaya koyuyordu. Görüştüğü kişileri İktisat Vekili Celal Bey (Bayar), Dr. Adnan Bey (Adıvar), Maliye Vekili Ferit Bey (Tek), Müdafaa-i

³¹ *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922)*, s. 220-221.

³² Alb. Nuri Bey (Conker) Aralık 1916-Ekim 1918 tarihleri arasında Lahey’de ateşemiliter olarak görev yaptı. İki ülke arasındaki dostluğu pekiştirme konusunda gösterdiği çalışkanlıktan dolayı Hollanda Kraliçesi Wilhelmina’nın dikkatini çekti. Kraliçe, Nuri Bey’e Komandör Rütbesi’nin Kılıçlı Oranj Nase Nişanı’nı layık gördü. Yaşar Gürsoy, *Atatürk ve Can Yoldaşı Nuri Conker*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011, s. 77-80. Hollanda basınına göre Milli Mücadele hakkında çalışmalar yapan A. H. De Groot, George Nypels’in Nuri Bey ile Lahey’deki görevi sırasında tanıştığını belirtiyor. Groot, agm., s. 197.

³³ *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922)*, s. 221-222.

Milliye Vekili Fevzi Paşa ve Hariciye Vekaleti Müsteşarı Suad Bey olarak sıralamakta ve şöyle devam etmektedir: “Algemein Handelsblatt gazetesinin 24 Mayıs 1921 tarihli nüshasında Anadolu ahvalini bitaraf ve müdekkik bir nazarla tedkik eden Jorj Nypels’in yeni bir mektubu vardır. Cerihalarımızı görüb ve anlayan bir muharririn hissiyatına tercüman olan bu satırları hülaseten derc ediyoruz.

Jorj Nypels Anadolu’ya iltica eden Genç Türkler’in Avrupa’nın muavenet ve yardımına muhtaç olduğu kanaatini hasıl etmiştir. Bu kanaat sebebiyle Ankara’da yaptığı mülakatları teşrih ediyor. İktisad Vekili Celal Bey’le olan mülakatında bu muhabir diyor ki: Bu hususa dair fikrimi söylediğim zaman Celal Bey, saklanamayan bir kin ve nefretle bana cevap verdi:

“Türklerin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Avrupa’dan istediğimiz yegane bir şey vardır ki o da bizî rabat ve müsterih bırakmasıdır. Artık Avrupa Türkiye’yi işledilecek bir çiftlik gibi nazâr-ı itibare almamalı ve evelden beri yaptığı siyaseti değiştirerek Türkiye’nin katal ve fecayı’ sabnesi olmasına yardım etmemelidir. Biz şunu da bi-t-tecrübe anladık sizin Salib-i Ahmer cemiyetleriniz Müslüman abaliye karşı pek zalimane davranyor, gözlerimize gördük. Buraya sözde insani hislerle gelen bu heyetler İslam halka karşı kinlerini saklayamayıp onları kendi tali’ ve kaderlerine terk ediyor ve en ziyade Hristiyanlarla meşgul oluyor.”³⁴

Doktor Adnan Bey de heman heman Celal Beğ’in bu sözlerini tasdik etmiştir. Adnan Bey, Trabzon ve Harput ahalisinin yardımına gelen iki Amerika Salib-i Ahmer heyetini istisna ederek anlatmış ve demiştir ki:

Bizim sizin muavenet ve yardımınıza kat’iyen ihtiyacımız yok. Türk Hilal-i Ahmeri icab eden ihtiyacata کافی miqyasda yetişmektedir. Felaketimizin yegane müsebbibi olan insanların (yani Avrupalıların) bize muavenet etmeğe gelmelerine hayret ediyoruz. Bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur.

Maliye Vekili Ferit Bey de aynı sözleri tekrarlamıştır. Bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur.

Muhabire nazaran demir ve çelikeden bir metanete sahib vekiller arasında en sevimli ve nazik bir simaya malik olan ve geçen asırların paşalarını temsil eden Müdafaa-i Milliye Vekili Fevzi Paşa da imâ ile Avrupa’nın muavenetine Türkiye’nin muhtaç olmadığını muhabire anlatmıştır. Yalnız doğrudan doğruya Paşa’nın itiraf ettiği bir nokta vardır: O da harb eden bir memleketin operatör ve hasta bakıcılara pek ziyade muhtaç olmasıdır.

Umur-u Hariciye Vekaleti Müsteşarı Suad Bey de muhabire Türkiye’nin Avrupa’dan had-ı asgari olarak istediği şeyi öğrenmek mi istiyorsunuz, bunu diğer memleketlere de sorabilirsiniz. Danimarka’ya, Belçika’ya, İsviçre’ye hatta sizin Hollanda’nıza yaşamak ve mevcut olabilmek için ne gibi hukuka muhtaç olduğunuzu sorunuz. İngilizlerden alacağınız cevap bizim cevabımız olacaktır”³⁵ demiştir.

Jorj Nypels bu makalesini şu suretle neticelendiriyor:

³⁴ Antalya’da Anadolu, 26 Temmuz 1337.

³⁵ Antalya’da Anadolu, 26 Temmuz 1337.

“Nazarlarında mecrub veya basta bir Türk, bir hayvan olmadığını gösterecek surette Salib-i Ahmer’in şevkatle muamele ettiği gün, onlar bunu büyük bir hayret, fakat meserretle karışık bir hayretle karşılayacaklardır. Bundan eminim Türkiye’ya mütebassis, bilhassa bir çok bedbahtlara nimet-i ruyeti ihsan edecek göz mütebassisleri göndermek en büyük muavenettir. Bu fikrimi keşalık İtalyanlara da söyledim. Türkiye’(ya) yardım etmek istiyorsanız Dominiken Papaslarımızı kiliselerinizde saklayınız. Türkiye’(ya) bila’kis mütebassisler gönderiniz.”³⁶

Antalya’da Anadolu gazetesi makalenin sonuna göz mütebassis konusunda şu açıklamayı ekliyordu. “Jorj Nypels’in bu mütebassis meselesinden kâsd ettiği mana İngilizlerin Ermeni doktorları vasıtasıyla üseramızın bi-rahmana bir surette kör ederek memleketimize iade etmesidir zan ederiz.”

G. Nypels, Ankara’da bulunduğu sırada yaptığı görüşmelerin dışında bazı gözlemleri ve şahit olduğu olaylar vardır. Bunları da şöyle sıralayabiliriz. BMM’de Dr. Adnan Bey’in (Adıvar) başkan yardımcısı seçilmesine, Mevlana Dergahı Şeyhi Abdülhalim Çelebi’nin seçimde yenilgisine tanık olmuştur. Meclis binasını mütevazi bir yapı olarak niteliyor. Genel Kurul salonu delegelerin tamamının oturamayacağı kadar küçük, okul sıralarının dizildiği bir odadan ibaret olup, her hangi bir süsleme yoktu. Önünde tek bir araba duruyordu. O da Mustafa Kemal Paşa’nın arabası idi.³⁷

Londra Konferansı’na son verilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa Meclis’te bir konuşma yapmıştır. 30 Mart 1921 tarihli Vakit gazetesinde “*Mustafa Kemal Paşa’nın Mübim Bir Nutku*” başlığıyla verilen bu konuşmada Paşa, Türkiye ile Yunanistan arasında muhasamatın başladığını ve bundan böyle Anadolu meselesini silah kuvvetinin halledeceğini, Türk heyetinin Londra’da sulhperver bir itilaf akdine mütemayyil bir tavır sergilediğini, Yunanistan’ın Trakya ve İzmir üzerinde hiçbir şekilde hakk-ı dava edemeyeceğini anladığından harekete geçtiğini belirtiyordu. Mustafa Kemal Paşa, Yunanistan’ın meşru olmayan ve devletlerarası hukuka aykırı saldırısına karşı Türk ordusunun yeteri kadar mühimmata sahip olduğunu ve görevini layıkıyla yerine getireceğine emin olunması gerektiğini bildiriyordu. Bu sözlerden Mustafa Kemal Paşa’nın Londra

³⁶ *Antalya’da Anadolu*, 26 Temmuz 1337.

³⁷ Groot, agm., s. 196; Bu dönemde Ankara’ya gelen basın mensupları iki arabadan söz etmektedir. Amerikalı gazeteci Clarence K. Streit Ankara’da iki otomobilden birisinin Mustafa Kemal Paşa’nın emrindeki Chevrolet marka araba olduğunu belirtiyor ve bir fotoğraf ile bunu belgeliyordu. Streit, *age.*, s. 105; İkinci araba bir Mercedes olmalıdır. H. Zade 12 Mayıs 1921 tarihli mektubunda Mustafa Kemal Paşa’nın Chevrolet’den söz ederken, 13 Mayıs 1921 tarihli notunda Ankara’ya gelen Refet Paşa’nın cepheye bir asker şoförün kullandığı Mercedes marka otomobil ile hareket ettiğini belirtir. Kadriye Hüseyin, *age.*, s. 75, 90; 1921 yılının sonuna doğru Ford marka bir başka arabadan söz edilmektedir. Çünkü Fransız basın mensubu Berthe George Gaulis, 1921 yılı Kasım’ında Celalettin Arif Bey ile beraber İnebolu’dan Ford marka küçük bir arabayla ikinci kez Ankara’ya geldiğini kaydeder. Berthe G. Gaulis, Çankaya Akşamları, Çev. A. Göke Bozkurt, İlgi Kültür Sanat Yayını, İstanbul, 2006, s. 48.

müzakereleri ile ilgili herhangi bir girişimde bulunmayacağı sonucu çıkıyordu. Nitekim Paşa Hollandalı bir muhabire verdiği demeçte “*bu davada sulh akdetmeyeceği ve icap ederse Erzurum’a kadar bile çekileceğini*” bildirmişti.³⁸

Bu arada başka bir Hollanda gazetesi Anadolu’nun başka bir köşesi olan Yalova’da yaşanan faciaları sayfalarına taşıyordu. Antalya’da Anadolu gazetesinde yayınlanan (Temmuz 1921) “*Asya-yı Suğra’da Yunan Mezalimi: Greklere Karşı Yeni ve Ciddi İthamlar*” başlıklı bir yazıda, Hollanda’da yayınlanan Telgraf gazetesinde Yunan, Rum ve Greklerin hatta Ermenilerin Anadolu’da Müslüman halka yaptıkları anlatılıyor ve şöyle deniyordu:

“Hollanda’da intişar eden ve İtilafçulara mütemayil bulunan Telgraf gazetesinin 29 Mayıs tarihinde bu ünvanla neşr ettiği makaledir, irtikap edilen zaniat ve fecayi’ bir vesika-i siyasiye olmak itibarıyla tercüme ederek derc ettik.

Asya-yı Suğra’da pek tefrin mezalimin icra edildiği herkesin malumudur. Bir çok defalar buna dair haberler neşr ettik. Grekler icra edilen bu mezalimden Türklerin mes’ul olduğunu iddia ediyorlar. Türkler de şeni’ ithamını Greklere atf ediyorlar.

“Manchester Gardiyan” gazetesi muhabir-i mahsusasına Yunanlıların harekâtı hakkında tabkikat yapmasını emir etmiş, muhabir gazetesine Asya-yı Suğra’da pek tefrin vakayı’ şabit olduğunu bildirmiştir. Son Pençsenbe günü Yalova’dan çektiği telgrafda şu malumatı vermektedir:

“7000 nüfusu havi, onaltı köyden mürekkep Yalova kazası Grekler tarafından dokuz ay müddetle işgal edildi. Son altı hafta esnasında Yüzbaşı Dimitren Papagarıyon kumandanlığına tayin edildiği zamandan itibaren Ak-ini ile Samanlı köyleri müstesna olmak şartıyla bütün Müslüman köyleri Grek çeteleri tarafından tahrib edildi. Yalova, Samanlı ve Ak-ini’de geriye kalan Müslümanlardan ancak beş yüz kişiye tesadüf edebildi.”

“Buraya dün İngiltere, Fransa, İtalya Fevkalade komiserleri mümessilleriyle beynelmilel Salib-i Ahmer heyetini getiren vapurla geldim. Bu heyetler Yalova kazasından ber-hayat kalub hicret etmek isteyen Müslümanları almak üzere geldiler ve bu hicrete muvafakat etmesi Yunan hükümetinden talep olundu.

Dün kumandan Dimitren Papagarıyon tabliye edilmiş köyler abalisinin hicretine mümanaat etti. Bu gün de diğer köylerden gelen mültecilerin hareketine bu yolda emir aldım babanesiyle mümanaatda bulundu.”

“Salib-i Ahmer’in şiddetli protestoları hiçbir netice vermedi. Bu şabit aynı zamanda General Papulas’a çekilmek istenilen bir telgrafi da men’ etti.

Yalova’da tek mil Müslümanların bayatı büyük bir tehlike içerisindedir.”

“Burada zikr ettiğim şu hadisat bu havalide yaşayan Müslümanların imhası hakkında takib edilen usulün ancak bir kısmıdır. Grek istikbarıyla Yunan me’murini daima ve sıkı bir münasebetde bulunuyorlar. Nihayet bu bedbahtlardan 323 kişi vapura irkab edilebildi. İrkab esnasında Grekler, Müslümanlara karşı dürlü müşkülât ihdas ediyorlardı. Şimdiki halde yedi bin nüfustan ber-hayat olarak geriye kalan 1200 Müslüman ehyerm Kumandan

³⁸ Salih Tunç, *İşgal Döneminde İstanbul Basını (1918-1922)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s. 416-417.

Papagariyariyon'un insafsız ve katil elinde bulunuyor. Müttefikler artık bu mezalime bir nihayet vermek için şiddetli müdahalede bulunmalıdır.”

“Kezalik 28 Mayıs 1921 tarihli “Nive Rotterdamş Kouran=Nieuwe Rotterdamsche Courant” gazetesini aynı gazeteden iktibas ederek bu hadisat hakkında bir çok tafsilat-ı elimiye te'yid etmektedir. Bu gazete bu malumatdan maada milliyetçi Müslümanlara ika'-ı müşkülât ve icra-yı şenaat edenlerin yalnız Grek çeteleri değil, aynı zamanda orada sakın olan Ermenilerin de buna iştirak ettiklerini yaymaktadır.”³⁹

Hollanda'nın Telgraf gazetesinde yer alan Yalova olaylarının İngiliz yetkililer tarafından hazırlanan 1921 yılına ait Türkiye Raporu'nda yer aldığını görüyoruz. Türk Hükümeti yılın başından beri Yunan askerlerinin ve vatandaşlarının yaptığı aşırılık ve rezaletten artan şekilde şikayet etmekteydi. Bunun üzerine İngiliz Yüksek Komisyonu, General Frank başkanlığında 12 Mayıs 1921 tarihinde Yalova ve Gemlik'e bir araştırma komisyonu gönderdi. Bu komisyonun bulguları şöyleydi:

“İki aydan daha kısa bir süre içerisinde bu bölgedeki Türk köylerinin yakılıp yıkılıp talan edilmesi söz konusudur. Komisyona göre farklı ırklar arasında yüzyıllardır sürmekte olan ve savaş boyunca haraca kesilen 2000 Ermeni mültecinin varlığı ile canlılığını koruyan nefret ve Bilecik, Elmacık ve İzmit'te Kemalistlerin zulmine maruz kalmış 3600 Rum mültecinin durumu, Yalova-Gemlik bölgesindeki köylerin bu kadar hızlı bir şekilde yerle bir edilmesini ya da boşaltılmasını açıklamaktadır. Komisyon, Türk köylerini yok etmeye ve Yunan ordusunun işgal ettiği Yalova ve Gemlik kazalarında Müslüman nüfusu temizlemeye yönelik sistematik bir planın uygulandığı sonucuna varmıştır. Bu plan, çoğu kez Yunanlıların kontrolünde hareket eden Rum ve Ermeni çeteler aracılığı ile uygulanmakta, hatta bazen ordudaki askerler de bunlara yardımcı olmaktadır. Her ne olursa olsun Komisyon, Yunan ordusunun işgali altında bulunan bölgelerde meydana gelen aşırılıklardan Yunan makamlarının, Kemalistlerin kontrolü altında bulunan bölgelerde cereyan eden aşırılıklardan da Türk makamlarının sorumlu olduğunu düşünmekteydi.”⁴⁰

Ankara'dan Ayrılışı

George Nypels, Ankara'dan Nuri Bey'le beraber ayrıldı. Ama Eskişehir'de Amerikalı gazeteci Clarence K. Streit'e gösterilen ve ağır silah parçalarının imal edildiği demiryolu makineleri atölyesini⁴¹ görmesine izin verilmedi. Karahisar (Afyon) üzerinden dönerken burada görev yapan milliyetçi komutanlardan

³⁹ *Antalya'da Anadolu*, 25 Temmuz 1337.

⁴⁰ Ali Satın (Der.), *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1921*, Çev. Sevtap Demirci, Tarihçi Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 51-53; 1921 yılında Yalova ve Gemlikte meydana gelen Yunan, Rum ve Ermeni çeteleri zulmünün, 1920 yılından beri Yalova, Orhangazi ve Karamürsel'de devam ettiğini Harbiye Nezareti'nden Sadaret'e sunulan 15 Kasım 1920 tarihli rapordan anlıyoruz. Yusuf Çam, “Erken Mübadele Kentleri: İzmit, Adapazarı, Yalova”, Mübadil Kentler: Türkiye, Ed. Müfide Pekin, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 16.

⁴¹ Streit, *age.*, s. 143.

Refet Paşa ile karşılaştı. Milliyetçi askerler arasında hiçbir yabancı personelin (Rus, Alman) olmadığını müşahede etti.⁴²

Dr. Buhanettin Bey'e göre Jorj Nypels, Burdur'dan ayrılışından on gün sonra yanında Nuri Bey ile geri geldi. Akşam sofrada "Ankara'daki izlenimleriniz nedir?" diye sorduk. Jorj Nypels, bir iki yutkunduktan sonra "Benim görüşümce orası bir arz kovanı. Herkes durmadan koşup duruyor. Kimsenin kimseye dönüp baktığı yok. Büyük insan Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek istedim, dişi ağrıyormuş, beni kabul edemedi. Ama bir iki saat önce New York Times muhabirini kabul etmişti. Hakkı da var ya, bir Times'in yanında bir Allgemeine gazetesinin ne önemi olur?" dedi. Gazeteci sözlerine devamla devletin bazı ileri gelenleri ile görüştüğünü, onların da kendisini sudan cevaplarla başlarından savdığını belirtti. Ben de geri döndüm geldim. Ama bilseler ki benim gazetem Avrupa'da Times'den daha çok okunur. Hollanda tarafsız bir ülke olduğu için bizim yazdıklarımız Avrupa kamuoyu üzerinde daha fazla tesir bırakır diyen Jorj Nypels, "Eeee.....Ne Yapalım? Biz burada yalnız gördüklerimizi değil, işittiklerimizi ve hissettiklerimizi de yazacağız..." dedi. Jorj Nypels, yirmi gün bekledikten sonra Ankara'ya gitme izni alabilen muhabirinden gazetesinin beklediği yazıyı yazacağını, ama bakalım neler yazacağız dedi. Dr. Burhanettin Bey ile gazeteci arasında geçen bu konuşmayı dikkatli bir şekilde dinleyen Mustafa Kemal Paşa'nın yakın arkadaşlarından Nuri Bey, dayanamadı "Mösyö Jorj, Türkiye hakkında pek bir şey öğrenmeye imkan bulamadığımızı biliyoruz, ama her halde iyi şeyler yazacağımızı ümit ederiz" dedi. Bunun üzerine Jorj Nypels, "Bakalım" dedi. Sonra

"Şimdi belli olmaz. Ama eğer hakkımızda iyi şeyler yazacak olursam ve bu yazularım gerek memleketim, gerekse yabancı memleketlerde lehimize bir düşünce oluşmasına yardım edecek olursa biliniz ki, onu dostum doktora borçlu olacaksınız. Ben burada kaldığım yirmi gün içinde Türkiye ve Türkler hakkında çok şeyler öğrendim. Kuvay-ı Milliye dedikleri nedir? Onu öğrendim. Cephede ne şartlar altında nasıl fedakârlıklarla dövuştüğünüzü öğrendim" dedi.

Sonra çıkıp not defterini getiren Hollandalı gazeteci bir sayfadan Fuzuli, Tevfik Fikret, Mehmet Emin'den birkaç beyit okudu. Sonra elleriyle dizlerine vurarak Dede Efendi'nin Mahur Semaisi'ni kendi şivesiyle okumaya başladı. Daha sonra konusu Mustafa Kemal Paşa olan bir Savaş Türküsü okudu.

*"Atımı bağladım delikli taş,
On iki kapıda bir Kemal Paşa,
Yaşa Kemal Paşa, yaşa, çok yaşa,
Dağttın Yunanı dağ ile taş"*

⁴² Groot, agm., s. 198.

Defterini kapatıp cebine koyduktan sonra Nuri Bey'e dönerek "Ya... Bende daha neler var neler" dedi ve sonra Yunus Emre'yi, Mevlana'yı, Erzurum, Sivas kongrelerini, Ankara'yı, Konya'yı, Demirci Mehmet Efe ve Yörük Ali Efe'yi bildiğini ekledi. Ülkesine dönen Jorj Nypels, gazetesinde Türklerin lehinde yazılar yazdı. Hatta Yunanistan'ın Paris Büyükelçisi Papadaçis (Romanos kastediliyor) ile bir mülakat yaparken, büyükelçi kendisine Türklerin Anadolu'daki Rumlar'a ne zulümler yaptığını sorduğu zaman, o

"Türkler çok kurnaz insanlar olacaklar ki, geçtiğim her yerde beni aldatmayı başardılar. Ben bir tek Hıristiyan'a zulmedildiğini görmedim. Ama Burdur Hilal-i Abmer'inde tanıştığım Dr. Burhanettin adında genç bir Türk doktorunun birçok Rumları tedavi ettiğini ve hatta Simon isiminde bir tanesine (eşine) büyük bir ameliyat yaparak hayatını kurtardığını ve hasta yatağından kalkıncaya kadar sabah akşam onu ziyaret ettiğini gördüm" demiştir.

Bu tür yazılarını yayınladığı gazete nüshalarını Dr. Burhanettin Bey'e göndermeyi de ihmal etmemiştir.⁴³

G. Nypels, Nisan ayında Algemaniye Handelsblat gazetesinde yayınlanan makalesinde Yunanlılar, Antalya-Ankara yolculuğu, Anadolu'daki Rumlar, Ankara, Ankara'da Museviler ile Ermenilerin durumuna ayırmıştır. Ayrıca Dr. Burhanettin Bey'in hatıratında değindiği G. Nypels'e ilişkin bilgileri de doğruladığını görmekteyiz. Antalya'da Anadolu gazetesi "Nypels'in Mektuplarından: Romanos'la Mülakat" adlı makalede şöyle demektedir:

"15 ve 16 Nisan tarihli Algemaniye Handelsblat gazetesinde muhabiri Jorj Nypels'in İzmir'den Atina'ya giderken Venizelos'un Paris Sefiri olan Romanos ile icra ettiği bir mülakatını neşr ediyoruz, Nypels sözlerine şöyle başlamıştır:

"Bütün Yunanlılara umut(v)ari olmuştur. Evvelce elde ettikleri muzafferiyetlerle serbest olan Yunanlılar ne kendi ordularının zaferini ve ne de düşmanlarının kuvvetini bilmeyorlar. Venizelos'un mukim siyaseti neticesi olarak Yunanistan'ın Anadolu hareketiyle harabîye sür(ü)klendiğini anlayan Yunanlılar pek azdır." Fakat bütün gayretkeş Yunanlılar gibi Romanos mubatabının sözünü keserek Türklerin son gelen malumata nazaran on bin müdafaasız Rum'u katli am ettiklerini söylemiştir. Mösyö Nypels buna şu cevabı vermiştir.

"Efendim bu katliaman yapıldığını iddia ettiğiniz mahalde bulundum, söylediğiniz gibi on bin kişinin kesilmesini de tasdik edemem. Benden bu mesele hakkında malumat almak istiyorsanız o halde zat-ı alilerine vereceğim cevap hayırdan başka bir şey olamaz. Bir çok Rum Papaslarıyla görüştim. Bunlar Türklerin barbarlığından, katliamlarından bahs ediyorlardı. Fakat gördüklerim tamamıyla aksini isbat etdi. Bir Pazar günüydü. Kilisede kuğunun sesleri(ni) duyudum, Ortodoks salikleri kendilerine mahsus elbise ile müsterihane kiliselerine gidiyorlardı. Öyle Türk zabıterleri, doktorları gördüm ki tanıdıkları olan Rumlara kilise kapısına kadar refakat ediyor ve ayini müteakib beraberce bir kahve içmek için birbirlerini arıyorlardı. Zat-ı aliniz için pek esrar-ı engiz olan Ankara sokaklarında

⁴³ Onat, age., s. 90-91.

Ermenilerle Museviler menfaatlerini, istifadelerini temin eden şeylerle müsterihane dolaşıyorlar. Bir imam ile bir Papas aynı emniyet içinde bulunuyorlardı, bunu dini nokta-i nazardan söyleyorum. Yoksa maksadım tüccarandan bahs etmek değildir. Asya-yı Suğra'da etnoğrafik tedkikatda bulunan herkes hakikati tabarrî edecek olursa bir neticeye vasıl olur. O da Anadolu'nun büyük şehirlerinde Inci'î Rumca okuyanlar olduğu gibi Türkçe okuyanlar da pek çoktur. Antalya'ya gidecek olan herhangi birisi bu hususta kafi derecede bir fikir edinebilir.⁴⁴ Rumlar, Katoliklerin Latince'yi bilmedikleri gibi Rumca'ya aşina değildir. Asya-yı Suğra'daki maruf biraderlerimizin her hali gösteriyor ki, onlar Rumca'yi hatta benim kadar bile öğrenememişlerdir. Kiliselerdeki duaları tamamen Türkçe'dir.

Şu aralar Anadolu'da yalnız bir din farkı vardır. Yoksa millet farkı yoktur.

Zat-ı aliniye karşı irad ettiğim şu mütalaadan sonra Rumlara karşı yapılan katli-amin kimler tarafından icra olduğunu anlayamadığımdan dolayı mazurum, Türklerin müsaidekarlığı meşhurdur. O derece ki harbe bulunduğu halde ne kadar çok müsaidekar davrandığını bizzet gördüm.

Burdur'da Hilal-i Ahmer Poligon'unda ikamet ediyordum. Asker-i itibbadan Operatör Burhan Bey⁴⁵ isminde bir zat gördüm ki tehlikeli bir ameliyat ile bir Rum kadının hayatını kurtardı. Simon Efendi isminde bir zat olan bu kadının zevci her gün makam-ı şükr eda' nezdimize gelir ve Türklerin müsaidekarlığından minnet ve şükranla bahs ederdi. Fakat Simon Efendi Türklüğün bu lütfuna mukabil ihanetle kusur etmiyordu. Çünkü Doktor hastayı muayeneden sonra yanımıza geldiği zaman kadının büyük bir Yunan bayrağı ile Venizelos'un resmi altında yatmakta olduğunu hikaye etmişti. Kendisine bu hale nasıl lakayd kaldığını sordum. Bana cevaben dedi ki bir dakika(ya) kadar benim geleceğimi bildikleri halde bunları orada bıraktıklarından dolayı müteessir oldum. Fakat bilahare ebemmiyet vermedim. Ertesi günü Rumlar mutat vecible kabve içmek üzere bize geldikleri zaman bayrak meselesinden hiç bahis açılmadı. Görüyor musunuz ne ulvi bir cevap!

Asya-yı Suğra'da bulunduğum sırada müteaddid defalar Ermeniler ve Rumları ziyaret etdim. Her defasında genç kızlar, aynı işareti yaparlar ve bana bunun Türklerin kendilerine çekirdikleri eziyetden ileri geldiğini hikaye ederlerdi. Biliyordum ki bunların erkekleri bera-yı ihtiyat dabile senk edilmişlerdi ve kendi zanlarına göre o biçare kadınları her dürlü tehlike bekliyor, ve kendilerini himaye edecek kimseleri bulunmayordu.

Gayet güzel gözlere malik olan bu genç kadınların bi- taraf gazeteci sıfatıyla bir düşman memleketde bana söyledikleri ve herkesi inandırmak istedikleri şeyleri tezkib ettiğim bir sırada hakkımdaki hissiyatını anlamak isterim, aynı zamanda Rum ve Ermenilerden

⁴⁴ George Nypels'i tasdik eden ünlü Türk seyyahı Evliya Çelebi seyahatnamesinde Antalya'daki Hıristiyanlar hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır: "...bu kal'anın (Antalya kalesi) şimal canibinde vaki' olan varos-ı azim cümle yigirmi mahalledir. Ve on altı mahalle-i Müslim ve dördü Urum keferesi mahallesidir. Amma keferesi asla Urumca bilmezler. Batıl Türk lisanı üzre kelimat ederler." Evliya Çelebi bin Derviş Mehmet Zilli, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Yücel Dağlı vd. , C. IX, Yapı Kredi Yayını, İstanbul, 2005, s. 147.

⁴⁵ Bu kişi Dr. Hasan Burhanettin Bey olup, Burdur'da Hilal-i Ahmer V. İmdad-ı Sıhhiye Heyeti operatörü olarak çalışıyordu. Daha sonra Konya'da Hilal-i Ahmer hastanesinde çalışırken Sakarya savaşı sırasında yaralanan subay ve erlerin tedavisinde gösterdiği üstün başarıdan dolayı savaş sonrası Askeri Hariciye Hastanesi operatörü oldu. TBMM. *Arşivi*, Sicil No. 1569, Defter No. 91, X. Devre Antalya Milletvekili dosyası; Güçlü, *age.*, s. 24.

sorarm: Harb devam ettiği bir sırada birliğindeki bir Fransız veyahut bir Alman gazetecilere müracaat ederek hal ve mevkiilerinden şikayet edebilirler mi?.. Hakikaten bu kadar tehdid altında bulunanlar tebliğe içinde bulduklarından nasıl bahs edebilirler. Onlar düşünmelidir ki başka muharib devletler hainlerle casuslara karşı daba müessir tedabir ittihaz ederler.

Mister Nypels Anadolu hükümet-i hazretasının son dereceye varan müsaidekarlığın derecesine bir misal daba gösteriyor. Şark Hali Şirketi, Kemaliler tarafından işgal olunan sahadaki bu imalathanelerde iki bin Rum sanatkar ile heman beş bine yakın Rum amele istibdam edilmektedir diyor. Bunlardan hiç birisi ne öldürülmüş ve ne de yaralanmıştır. Ve harbin her türdü müşkülâtına rağmen bir seneden beri işleri güçleriyle meşgul oluyorlar.

“Ekselans zat-ı alinizе şimdi amelenin miktarı hakkında verdiğim rakamı bana mezkur halı şirketinin direktörü Mösyö Jiro söylemiştir. Bu adam İzmir’in en maruf simalarındandır. Şimdi zat-ı alinizе tekrar ettiğim şu hakikatlerden sonra evvelki sözlerini cevaben diyeceğim ki on bin kişinin katli am edildiğinden malumatım yokdur ve buna kat’iyen inanmadım.”

Bu baklı mubakemat bu mutalaata karşı Romanos uzun bir müddet sükun ettikten sonra gayet mütereddid-ane ve mütemerrid-ane Nypels’e “Belki şimdiye kadar Türkler kimsesi katli etmemişlerdir. Fakat Mösyö emin olunuz muzaffer kat’atımız ilerilemeğe başladığı zaman bunu yapacaklardır” demiştir.⁴⁶

G. Nypels’in Anadolu’ya ilişkin gözlemlerini aktardığı bir başka makalesi Antalya’da Anadolu gazetesinde “Nypels’in Mektuplarından: Yunan’ın Bir Muzafferiyeti Hakkında” adıyla Mayıs 1921 tarihinde yayınlandı. Muhabir burada General Papulas’ın yalan beyanını, Yunan askerleri, Çerkes Ethem ve adamlarının durumunu değerlendirmektedir.

“Anadolu’daki vaziyeti tasvir kadar güç hiçbir şey yokdur. Çünkü burada her şey bizim için meçhuldür. İşte bunun için gayet mühim vakayı’ en ciddi ve selahiyetdar menabi’inden topladım. Şurası bilinmelidir ki burada bulunan kimseler -ki emin ve ciddi istibharatın sırasıyla tanzim etmek vazifeleridir- Ayya-yı Suğra’da satranç tahtası üzerinde hareket eden müteaddid taşların hakiki gayelerinden hiçbir şey bilemiyorlar ve göremiyorlar.”

Mösyö Jorj Nypels’in Greklerin, Mustafa Kemal Paşa’ya karşı adem-i muvaffakiyetle neticelenen taarruzlarının etrafında tecemmu’ eden hadiset ve vakayı’ anlatıyor. Ve şarkta has faaliyet-i numunelerini etrafıyla göstererek diyor ki:

“General Papulas tebliğ-i resmilerde Türklerin müdhiş bezimetlerinden Yunanlıların parlak muzafferiyetlerinden bahs ediyor. Hakikatde ise Yunanlılar ciddi bir adem-i muvaffakiyete düçar oldular. Fakat Greklerin muharebeden yorgun yahud Kral tarafdarlarıyla Venizelosicilerin beyindeki rekabet dolayısıyla aralarında ihtilaf mevcud olduğuna inanılmasın bunlar hiç doğru değildir. Rum köylüleri henüz Türklerin mirasıyla geçiniyor mutaassıb Papasların avazıyla Türklerle bi-aman bir kin besliyor. Kolaylıkla soyuyor, çalmaktan haz duyuyor. Bunun için Ayya-yı Suğra’da döğüşmeye bunlar her zaman hazır. Çünkü düşman aynı suretle mukabele etmiyor. Yunan ordusu kendilerini subuletle muzafferiyete isal edeceğine mümanaat ettikleri Kral Kostantin’in avdetini

⁴⁶ Antalya’da Anadolu, 18 Mayıs 1337.

müttefikler alkışladılar. Kralın Asya-yı Suğra'daki ordunun başına geçmesi ve Ceneral Papulas'ın Grekler için pek sevimli kolay bir muzafferiyeti elde etmemesi sebebi başka cihetlerde aranılır. Ervela mevsimin fenalığı, saniyen Yunan ordusunun na-tamam teşkilatı, sonra Mustafa Kemal ordusunun lüzumu olan mühimmat-ı harbiye tedarikine fırsat bulması, bir taraftan Bolşevikler diğer taraftan İtalyan muntakası bütün bunlar Grekler için tali'lerinin aksılığıdır. Türkler vatanlarının son aksamını ümitsizliğün verdiği cesaretle müdafaa etdiler. Muzafferiyeti ilan eden Yunan ordusuna ibraz-ı zafer etdiler. Şayet Mustafa Kemal ordusu namuskar vatanperverler ile idare edilmemiş olsaydı, Grekler çokdan ibraz-ı zafer ederek muzafferiyetlerini (Omiros'un şarkılarıyla) tes'id edeceklerdi. Grekler muzafferiyeti para ile satın almağa yeltensünler.

Mösyö Jorj Nypels burada bir misal gösteriyor:

“Çerkes Edbem yirmi bin maiyetiyile iltihak vaad etmiş idi. Netice-i hesabda kendisi de dahil olduğu halde yani yüz kişi habs edildiler. Türkler her zaman her yerde vatanperverane hareket ederler. Edbem Bey hakiki bir Türk değildir. Kanun ve hükümet tanımayan hayvan bırsızlığı ve haydutlukla geçinmiş Çerkes abalisindendir. Vaktiyile Edbem ve avanesi Mustafa Kemal'den servet talebinde bulundular. Konya hadisesini müteakib bunlar Divan-ı Harb'e davet edildiler. İşte o vakit kendilerine a'razı ve sed eden Türk abaliyi soyamak, öldürmek için vahşet-i tabii'lerine serbest bir ceryan vaad eden Grekler'e iltihak etdiler. Edbem ve kardeşleri, şimdi İzmir'de Ceneral Papulas'ın misafiridirler. Ben buna müşabih vaziyetlere Lehistan'da çok tesadüf etdim. Fakat Ceneral Papulas'ın küstahlığı derecesinde değil. Papulas, Edbem vaktiyile Mustafa Kemal sergerdelerinden olduğu için ilerüde siyaseten istifa ederim zihniyeti ile hareket ediyor. İşte bundan pek kolaylıkla izlal edilen şark zihniyeti derhal anlaşılıyor. Çünkü şark vatan bilmez, amir bilir. Ordu, kabile amiri takib eder. Dahil-i memalikde, Suriye'de bu haller el'an bakidir. Mamefih Türkler, Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında gerek zihniyetleri gerek Avrupa terbiyesi görmeleri itibariyle derin bir his-i vatani ile müttebitdir.

Türkiya'da seyahat edenler her an tekrar ederler ki Türkler asil ve namuskârdırlar. Ve bu memleketde namuskâr ve asil olan yalnız Türklerdir. Rumlar ve Ermeniler hakkında söylenecek çok şeyler vardır.”

“Yunanlılar İzmir'i işgal edtikleri zaman Osmanlı ordusu tarafından terk edilen külliyyetli miktarda levażım-ı harbiye elde ettiler. Bu levażım Yunan zabitinin muhafazasına bırakıldı. Bunlar ise bütün levażımı milliyetperverlere satdılar, Yunan gemileriyle Türklerin buldukları limanlara götürerek oradan Ankara'ya sevk etdiler.⁴⁷

⁴⁷ George Nypels'in, Yunanlıların Türklere silah sattıkları görüşü diğer gazeteciler tarafından da desteklenmektedir. İngiliz basın mensubu Grace Ellison, 1922 yılının sonlarında Uşak'ta Türklerin topları onardıkları yeri gezdikten sonra mühimmatın çoğunu Fransa'nın sağladığı sanıla gelmiştir. Ama Türkler bizden 5000 sterlinlik silah satın almıştır. Ayrıca Fransızlardan, Ruslardan ve inanılması güç de olsa Yunanlıların kendilerinden bile ikmal malzemesi almışlardır. Ellison, *age.*, s. 115-116; G. Nypels'in vatandaşı Nieuwe Rotterdamsche Courant gazetesinin Balkan muhabiri olan Van Cruyf, 5 Şubat 1921 tarihinde yayınlanan “Kemalistan” adlı yazısında “Moskova'nın yardımı dışında milliyetçilerin diğer güçlerden mali yardım ve malzeme sağladığı genel olarak kabul görüyor. Örneğin savaş araç ve gereçleri, hammadde ve inşaat malzemesi Amerikan kaynağından İtalyan gemilerle Kemalist limanlara taşınıyor” diyordu. *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922)*, s. 214.

Rumların bu husustaki istifadeleri haksız değildir. Bu sanatı Ermenilerden öğrenmişlerdir. Binaen aleyh bu gibi alış verişler şarkda eksik değildir.”

“Bu günlerde Yunan hükümet-i Kraliyesi, Venizelos’un propaganda ve ihtilal sahasında yaptığı manasız sarfıyatı neşr edecek. Şimdi yeni hükümet ise kendi merkezi tahkim için gazetecilere, mütevasıl muharrirlere bir çok paralar vermekteedir. Burada herkes çalışıyor. Grekler için en esaslı şey paradır. İkinci derecede yine para, en son aile, namus, vatan ve bunların mümasili şeyler gelir. Türkler ile Ermeniler beynindeki asri ve kökleşmiş adavete yine Ermeniler’de para hırsı galebe eder. Bu sebeble Fransızlar, Klikeya muharebesinde Ermenilerden pek büyük gayret göstereceklerine inandılar. Ermenilerden asker yazdular, mükemmelen teçhiz etdiler. Lakin iş başına gelince bu sevimli Fransız müttetikleri Türklerin ekalliyetde bulunduğu yerlerde ibraz-ı basaret etdiler. Her fırsattan bil-istifade çaldular, soydular, katl-i am ve her dürlü fezayihî irtikab etdiler.

Her kim bir Ermeni muhibbi tarafından yazılan bir kitabı okumuş, yahud bir Ermeni kadının Türk idaresindeki korkunç akibetini göstermek maksadıyla bir Amerikalı tarafından icat edilen bir sinema filmi görmüş ise Ermenilerin muzaffer oldukları vakit Türklerle nasıl muamele ettiklerini, anlayabilmek için o kitabı yeniden okusun ve o filmi yeniden görsün. Fakat bir şartla: Genç bir Ermeni kızının yerine genç bir Türk kız, zalim bir Türk yerine zalim bir Ermeni ikame etmekle, hakikati anlamağa kâfiyet eder.”⁴⁸

Mösyö G. Nypels: *“Bütün bu fecayi’ afv edebilmek için hepsini bilüb anlamak lazımdır. Bu ise insanların yetişemeyeceği âli bir zekaya va-bestedir. Şark hakkındaki fena bilgilerimizin ıslabı mümkün olduğu kadar vesaiik toplamak ve her şeyi anlamağa çalışmakla hasıl olur”* diyor.

G. Nypels, Burdur’da Hilal-i Ahmer hastanesinde dostu Dr. Burhanettin’in yanında bir gece dinlendikten sonra Nuri Bey ile beraber Antalya’ya geldi. Alexander H. De Groot’un G. Nypels’in Antalya’dan Anadolu içlerine hareket tarihinde (1 Şubat 1921) olduğu gibi bir yanlışlık yoksa⁴⁹, 22 Mart 1921 tarihinde Antalya Limanı’ndan bindiği gemi ile İzmir’e ve sonra da Atina üzerinden memleketine gitti.⁵⁰ Yukarda söz ettiğimiz gibi G. Nypels, Atina yolculuğunu Venizelos’un Paris Sefiri olan Romanos ile gerçekleştirmiş ve onunla yaptığı mülakatı ise Nisan ayının ortasında gazetesinde yayınladığını görüyoruz.⁵¹ Onun dönüş sırasında takip ettiği güzergâh Anadolu’ya giriş güzergâhıydı. Yani Anadolu’ya girerken Atina’yı ve Yunan işgali altındaki İzmir’i ziyaret etmiş, çıkarken de bu şehirleri ziyaret etmesi çok manidar bir davranış olarak gözükmektedir.

⁴⁸ *Antalya’da Anadolu*, 19 Mayıs 1337.

⁴⁹ Çünkü Antalya’da Anadolu gazetesine göre George Nypels 5 Şubat’ta Antalya’ya geldi. *Antalya’da Anadolu*, 6 Şubat 1337.

⁵⁰ Groot, agm., s. 193.

⁵¹ *Antalya’da Anadolu*, 18 Mayıs 1337.

Anadolu Seyahati Sonrası Yazıları

G. Nypels Anadolu'dan ayrıldıktan sonra da elindeki notlarından yararlanarak Anadolu üzerine bazı makaleler yazmaya devam etmiştir. 9 Ağustos 1921 tarihinde yazdığı makalesinde Refet Paşa ile yaptığı söyleşiyi aktardı ve Kemalist hareketin en çarpıcı özelliğinin politikalarını açıklarken halk ile kurulan doğrudan diyalog olduğunu vurguluyordu. Muhabirin mensubu olduğu gazetede Anadolu üzerine başka yazılar çıktı. Gazetenin baş editörü 23 Eylül 1921 tarihli nüshada söylenenlerin aksine Anadolu'da farklı bir durum yaşandığından emin olduğunu ve Sevr Antlaşması'nın artık gözden geçirilmesi gerektiğini belirtiyordu. Gazete 8 Aralık 1921 tarihli nüshasında Sakarya Zaferi üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Eylül 1921 tarihli konuşmasına yer veriyordu:

“Türkiye şimdiye kadar Dünya Savaşı'ndaki payı sebebi ile yeterince cezalandırılmıştır. Türkiye artık Suriye ve Mezopotamya hariç tüm topraklarını geri almak arzusunda. Hıristiyan nüfusa zulüm yapılmayacaktır, ancak düşman ile iş birliği içine giren Hıristiyanlar Büyük Millet Meclisi önünde mahkemeye çıkarılacaklardır. Müslümanlar ve Hıristiyanlar Türkiye'de aynı haklara sahiptirler. Anadolu üzerindeki Türk iddiası ordu ile desteklenecek, ancak savaşta aşırıya kaçılmayacaktır. Türklerin arzusu, varlık haklarının tanınması ile barıştır.”⁵²

Gazetesinin 3 Ağustos 1922 tarihli nüshasından G. Nypels'in Şubat-Mayıs 1922 tarihleri arasında Atina ve İstanbul üzerinden Romanya ile Güney-Doğu Avrupa'ya bir seyahat yaptığı anlaşılmaktadır. Bu gezi onun tekrar Anadolu sorunu üzerine eğilmesine ortam hazırladı. İstanbul'da bulunduğu sırada son Sadrazam olan Tevfik Paşa ile görüştü. Bu sırada Tevfik Paşa, Yunan işgalinin Türk ulusu tarafından asla pasif şekilde kabullenilmeyeceğini belirtti. George Nypels bu gezisinden sonra gazetesinin 3 Temmuz 1922 tarihli nüshasında Türkiye ile Mısır arasındaki ekonomik ilişkileri kontrol eden Hollanda kapitülasyonlarının ne anlama geldiğini açıklıyordu. Muhabir 12 Temmuz 1922 tarihli nüshada ise Şeyh Ahmet el-Sunusi'nin Anadolu'daki durumuna değiniyordu.⁵³

Algemeen Handelsblad gazetesi 26 Ağustos-9 Eylül 1922 tarihleri arasında Türk ordusunun karşı saldırısını manşetlere taşıdı. Gazete 11 Eylül 1922 tarihli nüshasında Mustafa Kemal'in Türkiye'nin tartışmasız lideri olduğunu belirtti ve Kemalistlerin İzmir'e girişinin haberini verdi. Bu sırada Lahey'deki Türk Sefareti'ne bağlı İstihbarat Bürosu Misak-ı Milli'de belirlenen Türk barış koşullarını içeren bir basın bülteni yayınladı. G. Nypels'in gazetesi ise İzmir-Buca'da yaşlı bir Hollandalı çift olan De Jong ailesinin katledilmesini veriyordu. Algemeen Handelsblad 15-16 Eylül 1922 tarihli nüshalarında İzmir'i yok eden büyük yangını sayfalarına taşıırken, Dış Haberler baş editörü J. G. Barendrecht

⁵² Groot, agm., s. 201.

⁵³ Groot, agm., s. 201-202.

17, 18, 24 ve 25 Eylül 1922 tarihli sayılarında İstanbul, Boğazlar sorunu ve Sevr Antlaşması ile ilgili yazılar yazdı. Daha sonra gazetenin baş editörleri Çanak(kale) Krizi olarak adlandırılan süreci günü gününe takip ettiler.⁵⁴ Gazetenin 26 Eylül 1922 tarihli nüshasında, İzmir yangını sırasında Hollanda uyruklu 150 kişiyi taşıyan Hollanda Kraliyet Vapur şirketine ait Deucalion vapurunun 24 Eylül'de İstanbul'a ulaştığı haberi veriliyordu. Ama George Nypels yazdığı bir eleştiri makalesinde, İzmir'deki Hollandalıların korunması için İngilizlerden yardım istemek⁵⁵ yerine niçin kendi hükümetleri tarafından korunmadığını veya Levant'ta iyi ilişkiler içinde oldukları Fransızlardan koruma istenmediğini soruyordu. Ayrıca muhabir İzmir'de yaşananları Anadolu şehir ve kasabalarının yıkılmasının neticesi olarak değerlendiriyordu. Bu durumu öngöremeyen George Nypels, Anadolu'ya gelmek yerine Hollanda kraliyet ailesinden bir çift ile İskandinavya'ya seyahat etmesinden dolayı pişmanlık duymaktaydı. Gazetenin Eylül sonu sayılarında George Nypels, Hollandalıların İzmir'deki kayıpları ve durumları hakkında bilgi vermektedir. Hollandalıların hayatlarından endişe eden muhabir, konsolosluk binası ile birlikte "*hahlar, para, müceberhat*" dahil olmak üzere her şey elden çıkabilir demekteydi. Algemeen Handelsblad gazetesinin Türk sorununa karşı genel tutumu neredeyse bir ömür hizmetten sonra Charles Boissevain'in istifa edip yerine A. Heldring müdür, J. Kalf'ın baş editör olarak atanmasıyla da değişmedi.⁵⁶

G. Nypels, 20 Kasım 1922 tarihinde başlayacak olan barış konferansını izlemek üzere Lozan'a gönderildi. Muhabir Lozan'a gelen iki Hollandalı gazeteciden birisi idi. Müzakerelerin kesintiye uğradığı 4. 2. 1923 tarihine kadar her gün düzenli olarak yazılarını Amsterdam'a gönderdi. Bu yazılarında asıl haber kaynağı Dr. Rıza Nur idi. Bir yazısını da "İnatçı Adam, Rıza Nur'a" ayırdı. Muhabir, konferansta pazarlıkların çıkmaza girmesi ile hayal kırıklığı yaşadı ve oturumların resmi kapanışını bile beklemeden 2 Şubat 1923 tarihinde Lozan'dan ayrıldı. Lozan Konferansı'nın ikinci turuna gazetesinin böyle bir isteği olmadığı için katılmayan G. Nypels, bazı Türk delegeleriyle telefon ile temas kurdu. Mesela Türklerin asla terk etmediklerini söyledikleri Tuna'daki Adakale'nin restorasyonu konusunu gazetesine böyle aktarıyordu.⁵⁷ G. Nypels, 27 Mayıs 1923 tarihinde Lozan'a geri döndü, ama konferansı önceki gibi parlak bulmadı.

⁵⁴ Groot, agm., s. 203.

⁵⁵ İngiliz basın mensubu Grace M. Ellison, İzmir yangınının ardından şehre geldi. Yangından arta kalmış bir kaç binanın birinde sıkışık vaziyette oturan İngiliz memur ona yangın sırasında "...Hollanda, dehşet anında, bir savaş gemisinin kendi uyruklarını korumaya verilmesini istemişti" diyordu. Grace M. Ellison, Bir İngiliz Kadını Gözüyle Kuva-i Milliye Ankarası, Çev. İbrahim S. Türk, Milliyet Yayınları, Tarih Dizisi: 25, By., 1973, s. 47-48.

⁵⁶ Groot, agm., s. 204-205.

⁵⁷ Groot, agm., s. 206-207; İngiliz yetkili Eric Graham Forbes Adam, Lozan Konferansı'nı değerlendirdiği yazısında Türklerin "12 Ada ve Tuna nehri üzerindeki Adakale gibi bazı toprak

Algemeen Handelsblad, 24 Temmuz'da barış görüşmelerinin sona erdiğini, 11 Ağustos'ta İsmet Paşa'nın Ankara'ya döndüğünü okuyucusuna duyuruyordu. Bu haber Algemeen Handelsblad'ın Türkiye ile ilgili son haberi idi. 1923 yılından sonra Türkiye hakkında yazı yazmayan George Nypels, ilgisini başka yerlere çevirdi. On beş yıl aradan sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ve anma töreni vesilesiyle 13 ve 16 Kasım 1938 tarihli yazılarında ise 1921 yılında yazdıklarının basit bir tekrarını yapıyordu. Bu yüzden başta Hollanda'nın Ankara Elçisi Ph. C. Visser de olmak üzere birkaç okuyucunun tepkisini çekti.⁵⁸

Sonuç

Milli Mücadele döneminde Amsterdam'da yayınlanan Algemeen Handelsblad gazetesi gezgin muhabiri olan George Nypels, 1920 yılının sonlarında Anadolu'ya gelmiştir. Muhabir Anadolu'da Aralık 1920-Mart 1921 tarihleri arasında bulunmuştur. Aynı dönemde Ankara'ya başka ülkelerin basın mensuplarının da geldiği tespit edilmektedir. Bu dönemde Türkiye'ye gelen basın mensuplarının ortak düşüncesi Anadolu'daki durumun Avrupa'da düşünüldüğünden çok daha iyi olduğu idi.

George Nypels gazetesine gönderdiği mektuplarında İstanbul halkının Milli Mücadele'ye bakışını, Yunanlıların İzmir ve Anadolu'da yaptıklarını detaylı bir şekilde aktarmaktadır. Mesela Kral Konstantin İzmir'den ayrılırken Rumlar ve Yunan askerinin rasgele silah ve el bombası attığını, bu sırada Rumların dışındaki ahalinin yaşadığı korkuyu gözleriyle gördü. Hatta Türkler işgal sırasında yaşanan kanlı olayların yeniden yaşanmasından endişe etmişlerdir. Diğer yandan Yunanlı subaylar ise Osmanlı ordusunun terk ettiği harp malzemelerini milliyetperverlere satmaktan geri durmadılar. Bu satış işlemi Türklerin kontrolündeki limanlarda yapılıyordu. Ayrıca Ankara'nın durumu, Milli Mücadele'nin önde gelenlerinin düşünceleri, Rum, Yahudi ve Ermenilerin tavırları gözler önüne serilmektedir. Ankara'da had safhada ev yokluğu çekildiği, yabancıların kalabileceği doğru dürüst bir otel veya hanın olmadığı, sadece bir (kaç) otomobilin varlığı, Yahudi ve Ermenilerin işbirliği içinde olduğu görülmektedir.

George Nypels, Türkiye'de seyahat edenlerin Türklerin asil ve namuskâr olduğunu her zaman tekrar ettiğini belirtir. Buna örnek olarak Burdur Hilal-i Ahmer 'inde karşılaştığı Operatör Burhanettin Bey'in Simon Efendi isminde bir Rum'un eşini ameliyat ederek kurtardığını, ama onların hala Yunan bayrağı ve Venizelos hayali kurmaktan vazgeçemediklerini görür.

iddialarının sadece pazarlık amacıyla metne konulmuş olduğu açıkça görülüyordu" demektedir. Ali Satan (Der.), İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1923, Çev. Sevtap Demirci, Tarihçi Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 37-38.

⁵⁸ Groot, agm., s. 208.

George Nypels, Anadolu'dan ayrıldıktan sonra bir müddet daha elindeki notlarını kullanarak bazı makaleler yazmıştır. Lozan Barış Konferansı'na gazetesinin temsilcisi olarak katılmıştır. Tarafsız bir ülkenin gazetecisi olarak George Nypels'in Anadolu'ya dair gözlemleri Milli Mücadele dönemi çalışmalarını açısından önemli bir kaynak olacağı kanaatindeyiz.

Kaynaklar

Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030. 18. 01. 01. 1. 3. 20.

Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922), Proje Yöneticisi: Yusuf Sarınoy, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2003.

TBMM. Arşivi, Sicil No. 1569, Defter No. 91, X. Devre Antalya Milletvekili dosyası.

Sürelî Yayınlar

Antalya'da Anadolu, 6 Şubat 1337.

Antalya'da Anadolu, 18 Şubat 1337.

Antalya'da Anadolu, 18 Mayıs 1337.

Antalya'da Anadolu, 19 Mayıs 1337.

Antalya'da Anadolu, 25 Temmuz 1337.

Antalya'da Anadolu, 26 Temmuz 1337.

Basılı Eserler

ARSLAN Esat (1995) "1921 Yılı İlk Yarısında Türk, Fransız, İtalyan Yakınlaşması Karşısında İngiliz Politikası ve Mustafa Sagir Olayı" , *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S. 31, Mart 1995.

AYBARS Ergün (2000) *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Ercan Kitabevi, İzmir, 7. bs.

BAYUR Yusuf Hikmet (1995) *Türkiye Devletinin Dış Siyaseti*, TTK Yayını, Ankara, 2. bs.

ÇAM Yusuf (2013) "Erken Mübadele Kentleri: İzmit, Adapazarı, Yalova", Mübadil Kentler: Türkiye, Ed. Müfide Pekin, Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÇETİNKAYA Ali (2012) *Askerlik Hayatım Irak Cephesi, İşgal İzmir'i ve Aynalık 1914-1922*, Yay. Haz. Oktay Şimşek-Zeki Dilek, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

ELLİSON Grace M. (1973) Bir İngiliz Kadını Gözüyle Kuva-i Milliye Ankarası, Çev. İbrahim S. Türek, Byy., Milliyet Yayınları, Tarih Dizisi: 25, Byy.

ELLİSON Grace (1999) *Ankara'da Bir İngiliz Kadını*, Çev. Osman Olcay, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Evlia Çelebi bin Derviş Mehmet Zilli (2005) *Evlia Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Yücel Dağlı vd. , C. IX, Yapı Kredi Yayını, İstanbul.

- GAULİS Berthe Georges (1981) *Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği*, Çev. Cenap Yazansoy, Rado Yayınları, İstanbul.
- GAULİS Berthe G. (2006) *Çankaya Akşamları*, Çev. A. Göke Bozkurt, İlgî Kültür Sanat Yayını, İstanbul.
- GROOT Alexander H. De (2008) “Hollanda Basınında Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Milli Hareketi 1919-1923”, Çev. Neslihan Demirkol, *Kebikeç*, S. 25.
- GROOT Alexander H. De (2009) *The Netherlands and Turkey Four Hundred Years of Political, Economical, Social and Cultural Relations*, The Isis Pres, İstanbul.
- GÜÇLÜ Muhammet (2004) *Dr. H. Burhanettin Onat ve Hayatı (1894-1976)*, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası yayını, Antalya.
- GÜÇLÜ Muhammet (2011) “İzmir’in İşgaline Tanık Bir Zatin Kaleminden: “İzmir’de Neler Oldu? 1336/1920” Kitapçığı Üzerine”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Bahar 2011.
- GÜÇLÜ Muhammet (2011) “Milli Mücadele Döneminde Burdur’a Gelen Yabancı Gazeteci ve Gözlemciler”, *Kuva-yı Milliye’den Cumhuriyet’e Burdur*, Ed. Zafer Gölen, Fakülte Kitapevi Yayını, Isparta.
- GÜNDEM Mehmet (2012) *Lüzumlu Adam İshak Alaton-Biyografi*, Alfa Yayınları, İstanbul, 5. bs.
- GÜRSOY Yaşar (2011) *Atatürk ve Can Yoldaşı Nuri Conker*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- JAESCHKE Gotthard (1989) *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi (1918-1922)*, TTK. Yayını, Ankara, 2. bs.
- Kadriye Hüseyin (1987) *Mukaddes Ankara’dan Mektuplar*, Çev. Cemile Necmeddin Sahir Silan, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- ONAT Burhanettin (2000) *Bir Zamanlar Antalya-Bir Antalya Sevdalısının Kaleminden*, Ed. Ayşe Üçok, Me-Pa Aş., İstanbul.
- ORAL Mustafa (2007) “Kurtuluş Savaşı’nda Antalya’da İstihbarat ve Propaganda”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu (Antalya, 22-24 Kasım 2007)*, Yay. Haz. Mustafa Oral, C. I, Akdeniz Üniversitesi Yayını, Antalya.
- RENSSEN Henk van (2006) *De Revolutieverzamelaar, George Nypels reiscorrespondent de wereldoorlogen*, Amsterdam.
- SATAN Ali (2010) *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1920*, Çev. Burak Özsöz, Tarihçi Yayınevi, İstanbul.
- SATAN Ali (Der.) (2011) *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1921*, Çev. Sevtap Demirci, Tarihçi Yayınevi, İstanbul.
- SATAN Ali (Der.) (2012) *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1923*, Çev. Sevtap Demirci, Tarihçi Yayınevi, İstanbul.
- SONYEL Salahi R. (2003) *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. II, TTK. Yayını, Ankara.
- STREIT Clarence K. (2011) *Bilinmeyen Türkler (Ocak-Mart 1921)*, Çev. M. Alper Öztürk, Yay. Haz. Heath W. Lowry, Bahçeşehir Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- TUNÇ Salih (1999) *İşgal Döneminde İstanbul Basını (1918-1922)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.